Трибуна вільного українського слова на вільній американській землі

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Адреса Редакції і Адміністрації: "Svoboda", 81-83 Grand St., Jersey City 3, N. J.
Телефон: HEnderson 4-0807 4-0237
Тел. УНС.: HEnderson 4-1016

РІК LXII Ч. 77. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, ЧЕТВЕР, 22-го КВІТНЯ 1954. П'ЯТЬ ЦЕНТІВ — FIVE CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, THURSDAY, APRIL 22, 1954. No. 77. VOL. LXII.

МІЛЬЙОНОВІ НАДУЖИТТЯ В БУДІВЕЛЬНІЙ АДМІНІСТРАЦІЇ

Вашингтон. — В Сенаті відбуваються переслухання в справі багато мільйонових надужить у Федеральній Будівельній Адміністрації. Комісар Податкового Уряду Т. Колеман Андрюс заявив, що ця адміністрація дозволила 1,149 позичок на нові будови, а будівельні підприємці викінчили будови за нижчі суми, і в їх кишенях залишилося 65,557,000 долярів. Податковий комісар заявив, що з цієї суми підприємці повинні були заплатити 28,000,000 долярів податку. Алберт М. Кол свідчив про те, як прийшло до звільнення директора ФБА Гая Т. О. Голлідея. Уряд звернув увагу Голлідея на те, що в його уряді заіснували неправильності, але Голлідей написав похвального листа Клайдові Л. Павеллові, який зрезиґнував із високого становища в цій установі, хоч знав, що проти Павелла ФБІ веде слідство. Надужиття відбувалися тим способом, що оціночні комісії за високо оцінювали проєкти будов, і тим способом підприємці діставали вищі будівельні позички, з яких частина залишалася в їхніх кишенях. Також зависоко оцінювали кошти перебудов та модернізації старих будинків, і тим способом збільшували комірне за мешкання в цих відновлених домах.

Департамент оборони звільнив 118 непевних осіб

Вашингтон. — Секретар оборони Чарлз Е. Вилсон заявив на Конґресовій Комісії Видатків, що департамент оборони з причин державної безпеки звільнив 118 осіб. Деякі з цих осіб зрезиґнували самі після того, як проти них почалося слідство. А проте ще не всі військові установи подали звіт про переведені звільнення. На 118 осіб, які залишили працю в департаменті оборони, 111 „були членами комуністичної партії, або споріднених з нею організацій, або ідеологічно були близькі до комунізму".

Бравнел домагається поширення закону про підслухи телефонічних розмов

Вашингтон. — Генеральний прокуратор Герберт Бравнел домагався на Сенатській Правничій Підкомісії, щоб Сенат поширив його владу про підслухи телефонічних розмов, які сильно обмежила Палата Репрезентантів. Палата Репрезентантів дозволяє на підслухи телефонічних розмов, але тільки в тих випадках, коли суд погодиться на ці підслухи. Сенатор МекКаран заявив, що він внесе законопроєкт, який ще більше обмежить владу Бравнела. Ця заява сенатора МекКарана та заяви інших сенаторів не дозволяють сподіватися, що Сенат погодиться на пропозиції Бравнела. — Уряд хотів такого закону, який дозволив би користуватися матеріялом з підслухів в державних процесах. Уряд старається також, щоб ухвалений закон мав силу діяти взад, щоб можна було засудити ославлену Юдиту Кеплон, якої не можуть засудити тільки тому, що на її суді послуговувалися доказами, здобутими з підслухів приватних телефонічних розмов.

„Солодке" життя — підриває здоров'я нації

Ню Йорк, Н. Й. — Промовляючи на 58-річних зборах Американського Товариства для охорони здоров'я, фізичного виховання і відпочинку, голова цього товариства д-р Кліфорд Л. Бравнел заявив, що нахил до вигідного й „солодкого" життя поважно загражує станові здоров'я американського народу. На стан здоров'я неґативно впливає „наша відраза до ходження" і занедбування всяких дефектів тіла. Д-р Бравнел нарікав, що більше як половина американської молоді в середніх школах не дістає фізичного виховання, хоч всі діти, починаючи від дитячих садків, повинні мати щодня принаймні 30 - 60 хвилин, призначених на фізичне виховання, бо воно конечне і для хлопців і для дівчат.

Совєти купують шкіри в Арґентині

Вашингтон. — Тижневик „Закордонна Торгівля" — орган департаменту торгівлі повідомляє, що Совєти та їхні сателіти масово купують шкіри в Арґентині. Польща, СССР та Угорщина від жовтня 1953 до березня 1954 року закупили в Арґентині 850,000 шкір. Західні держави не купують шкір в Арґентині, бо ЗДА і Канада продають їм шкіри по дешевшій ціні. Але арґентинський запас шкір невеликий. Місячно в цій країні вичинюють 250,000 шкір, з чого 100,000 йде для домашнього вжитку.

В АМЕРИЦІ

● **Професор Альберт Айнштайн** вислав листа представникові робітничої спілки в Бофало, Еманюелові Фрідові, в якому хвалить його за те, що відмовився відповідати на запит, чи є він комуніст. Це вже третій раз Айнштайн дораджує не відповідати на запити під час переслухувань перед конґресовими комісіями.

● **У стейті Манітоба** в Канаді впродовж трьох днів віяли вітри, силою 50 миль на годину, які знищили 750,000 акрів урожайної землі, вкривши її порохом.

● **Військовий суд** судить вістуна Едварда С. Дікенсона, якого обвинувачують в тому, що, перебуваючи в полоні у північній Кореї, він допомагав комуністам знущатися над американськими полоненими. Дікенсон вирішив був залишитися в комуністів, але змінив свою думку, і повернувся до ЗДА.

● **Голова Комісії Атомової Енерґії** Луїс Л. Стравс поінформував, що президент Айзенгавер проситиме крайові американські організації зорганізувати перший в історії з'їзд міжнародних атомових фахівців, який обговорив би проблеми використання атомової енерґії для мирних цілей. Ціль цього з'їзду: приспішити день, коли у народів Сходу і Заходу зникне жах перед атомом.

● **Мехіканський міністер** скарбу, боронячи свою фінансову політику, внаслідок якої знижено вартість мехіканського песа, заявив, що всі міністри були за девальвацією песа, і це вийде на користь мехіканській економіці.

● **У двох стаціях** нюйоркської підземки встановлено автомати, які продають металеві значки на переїзд підземкою. Щоб одержати „токен", треба вкинути в автомат дві монети — десятицентову і п'ятицентову монету. Коли автомат випродасть всі значки, появляється напис „порожньо".

● **Арґентинський журналіст** і видавець Давид М. Торіно дякує вільній світовій пресі за те, що вона боронила його, коли він був арештований. В розмові з журналістами він заявив: „Я завдячує волю вільній пресі світу".

● **Леґіслятура стейту** Ню Джерзі пропонує Нюйоркській біржі перенестися до стейту Ню Джерзі, бо, мовляв, місто Ню Йорк накладає на підприємства за високі податки. Це сталося після того, як нюйоркський посадник заявив, що він думає поширити тривідсоткові податки від продажу також на біржеві операції.

Плянують наймати робітників не на години й дні, а на місяці і квартали

Вашингтон. — Департамент праці, вивчаючи справу безробіття, плянує новий спосіб наймання робітників — не на години й дні, а на місяці й квартали. Якби підприємці наймали робітників на три місяці або на півроку, то вони не могли б їх звільнити при кожній нагоді, і тоді було б менше безробітних. Департамент праці вивчає всі факти, які могли б сприяти поліпшенню справи затруднення. Більшість робітничих спілок, що належать до Конґресу Індустріяльних Організацій, домагаються, щоб підприємців змушено платити на забезпечення від безробітних, щоб в такий спосіб збільшити компенсату, яку дають стейти. Робітничі організації вважають, що коли б підприємці платили складки на безробіття, то вони не звільняли б робітників без дійсної потреби. Але працедавці заявляють, що вони не можуть контролювати господарського життя, яке знає стрибки вгору і вниз, і тому несправедливо карати їх за зріст безробіття.

Гомфрі вимагає прискорити реалізацію іміґраційного закону

Вашингтон. — Сенатор Герберт Г. Гомфрі заявив у Сенаті, що державний департамент не виконує нового іміґраційного закону з 1953 року, згідно з яким мало прибути до цієї країни 209,000 втікачів та 5,000 сиріт впродовж найближчих трьох років. „Але досі, заявив сенатор Гомфрі, тільки 6 осіб прибуло до ЗДА на основі нового закону. Це трагедія. Цей закон мав бути гуманним актом, щоб допомогти втікачам від комунізму, — людям, які шукають політичної волі і релігійної свободи". Представник державного департаменту заявив, що найбільшою перешкодою в прибутті нових іміґрантів є те, що замало громадян ЗДА вспіли виставити потрібні ашуранси та всі ґарантії, що їх вимагає новий закон.

Часописи — найдешевший товар у ЗДА

Ню Йорк, Н. Й. — В Ню Йорку відбувається 68 річний з'їзд Товариства Американських Видавців Часописів, в якому бере участь 1,200 делеґатів. З'їзд поділений на три групи, на основі числа друкованих примірників газет. Один видавець заявив, що часописи — це найдешевший товар у цій країні, бо їх і далі продається старим звичаєм за центи. На з'їзді дискутовано про відношення поштового уряду до періодичних видань, справу кольорового друку, висоту коштів праці та вплив телевізії на число часописів. Деякі часописи з групи нижчої від 10,000 прим., заявили, що їм не пошкодила телевізія, і вони збільшили свій тираж впродовж останніх місяців. В справі поміщування телевізійних і радіових програм у часописах, то деякі видавці скасували ці вісті без протесту читачів, а інші думають містити їх не щоденно, тільки раз на тиждень. Важливим пунктом нарад є ціни за оголошення та рекляму, бо це головне джерело прибутку американської преси.

Масло мало б коштувати тільки 45 центів

Вашингтон. — Уряд старається позбутися зі своїх складів 550,000,000 фунтів масла, з тим, щоб один фунт його коштував на ринку тільки 45 центів. Якщо б це вдалося здійснити, тоді населення ЗДА споживало б більше молочних продуктів, і на ринку не було б їх надвишки. Тепер кожна особа в ЗДА споживає пересічно на рік 8.3 фунта масла і 8.1 фунта марґарини. Внаслідок зменшення допомоги фармерам (для підтримки цін на сільсько - господарські продукти) з 90-процентового паритету до 75-відсоткового, ціни на масло обнизилися, але тільки на 10 центів на фунті, і фунт масла коштує 69 центів, а марґарина тільки 25. Уряд хоче випродати частину масла по 10 центів за фунт, щоб купці могли викалькулювати ціну по 45 центів за фунт, беручи до уваги і те масло, яке купують в урядових складах по 58 центів.

Почали прибувати делеґації до Женеви

Женева. — Першим міністром закордонних справ, що приїхав до Женеви на міжнародну конференцію, яка розпочинається в понеділок 26 квітня ц. р., був міністер Сіяму (Таї). Прибув також генеральний секретар китайської комуністичної делеґації. Цю делеґацію очолюватиме „сам" прем'єр червоного Китаю Чу Ен-ляй, який є водночас міністром закордонних справ і найважнішою фіґурою серед китайських комуністів після Мао Тсе-тунґа. Китайську делеґацію доповнюватиме червоно - китайський амбасадор з Москви і ще два достойники, всі вишколені в Москві комуністи. Вони вже виїхали з Пейпінґу. Виїхав теж з Формози представник національно - китайського уряду, що буде в Женеві як обсерватор, який інформуватиме Чіянґ Кай-шека про перебіг справ Женевської конференції. З Північної Кореї виїхав на конференцію ген. Нам Іль, прем'єр і міністер закордонних справ. В понеділок відлетіла з Оттави до Женеви канадійська делеґація, під проводом міністра закордонних справ Пірсона. Вона зупиниться по дорозі до Женеви у Парижі на конференцію Ради НАТО.

Совєти осамітнені у Комісії для справ роззброєння при ОН

Об'єднані Нації. — Комісія для справ роззброєння при Об'єднаних Націях, де в цьому місяці головує Вишинський, одноголосно прийняла внесок західніх великодержав — покликати до життя Підкомісію для переведення таємних розмов про можливості атомової і водневої контролі. До цієї Підкомісії покликано ЗДА, Англію, Францію, СССР і Канаду. Вишинський вперто домагався, щоб включити туди також червоний Китай, Індію і ЧСР. Не зважаючи на трикратні погрози Вишинського, що він бойкотуватиме Підкомісію, якщо не перейде його внесок, Комісія прийняла внесок західніх альянтів більшістю 9 голосів проти одного голосу самого Вишинського, при двох неприсутніх делеґатах (Ливан і національний Китай). Чи Вишинський дійсно збойкотує вибрану Підкомісію — невідомо, бо він відмовився від заяви після переведення згаданого голосування.

Кадять Хрущову

Москва. — З нагоди 60-ліття Нікити Хрущова, генерального секретаря Всесоюзної Комуністичної Партії, всі совєтські часописи принесли на першій сторінці його великі світлини із славословним життєписом. Одночасно проголошено особливі бажання, зложені йому Центральним Комітетом Партії і радою міністрів. Крім того, вперше після смерти Сталіна застосовано прийнятий в Совєтах спосіб підкреслення особливого значення даної особи — видруковано цілу низку вітальних телеграм Хрущову від різних сателітських держав. Чужинецькі обсерватори в Москві вбачають у тій колінопреклонній формі звеличування Хрущова ще один доказ, що він має стати наступником Маленкова, якщо цьому останньому трапилось би „нещастя".

Обмежене вживання води в Ню Йорку

Ню Йорк, Н. Й. — Посадник Ню Йорку Роберт Вагнер видав розпорядження, яким забороняється зливати водою вулиці, парки й сквери. Міські резервуари мають найнижчий рівень води в історії міста. Комісар водо-постачання Артур С. Форд сподівається, що це розпорядження заощадить денно 100,000,000 ґальонів води, і наказує негайно повідомляти про всякі пошкодження в водотягах. Можливі також дальші обмеження в користуванні водою, подібні як це було 1949 року, коли ведено так звані „сухі четверги". Комісар Форд заявляє, що вже вивчають справу впровадження „водометрів", бо це було б найкращим способом змусити людей заощаджувати воду. Досі водометри має лише одна четверта мешкань Ню Йорку. Цього року ситуація „на водному фронті" гірша як була в 1949 році, бо тоді в квітні резервуари були повні води.

ДОЛЛЕС ВІДЛЕТІВ ДО ЕВРОПИ, МАЮЧИ ПІДТРИМКУ ОБОХ ПАРТІЙ

ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАР ПЕРЕВІВ ДВІ ГОДИНИ НА НАРАДІ З КЕРІВНИКАМИ ОБОХ АМЕРИКАНСЬКИХ ПАРТІЙ І ДІСТАВ ЗАПЕВНЕННЯ ПРО ЇХ ПІДТРИМКУ

Вашингтон. — Державний секретар Дж. Ф. Доллес відлетів на Женевську конференцію разом із 16 членами своєї делеґації. Першим етапом тієї подорожі є Париж, де в п'ятницю починається конференція Ради НАТО. Вже від середи 21 квітня мали початись у Парижі наради Дж. Ф. Доллеса спершу з 9 державами, передбаченими, як партнери будучого бльоку для запевнення колективної безпеки для південно-східної частини Азії, а потім з західніми учасниками Женевської конференції, яка відкривається 26 ц. м. Перед своїм відлетом до Европи, Дж. Ф. Доллес перевів дві години на конференції з 14 найчільнішими представниками обох американських партій, при чому та нарада розпочалось від відчитання Доллесом його заяви про політику ЗДА у відношенні до Женевської конференції. Доллес ствердив, „чим є і чим не є" Женевська конференція, підкресливши при тому, що Женевська конференція, скликана для розмов про мир і об'єднання Кореї і про замирення в Індо-Китаї, не є ані „конференцією великої п'ятки", ані підготовою для визнання комуністичного Китаю З'єдиненими Державами. Державний секретар висловив острах, що Молотов захоче використовувати Женевську конференцію для інших цілей аніж ті, для котрих виразно конференція була скликана. Доллес висловився з обуренням про про посилення воєнних дій комуністами в Індо-Китаї якраз після того, як уже рішено було скликати мирову конференцію у Женеві, і висловив свій жаль з приводу того, що десятки тисяч людських жертв посвячується комуністами тільки для того, щоб використати їх у Женеві, як політичний атут. Тому, мовляв, „це не є добрим прелюдом для Женеви". Все ж, „ми не повинні бути знеохочені, ані не повинні зацукуватися у наших стараннях осягнути мир". — Хоч конференція Дж. Ф. Доллеса з представниками обох партій була тайна і не подано до преси всіх її подробиць, проте стало відомо, що обидві американські політичні партії запевнили державного секретаря про їх підтримку політиці мирової але твердої політики на женевському терені. Доллес запевнив партійних політиків, що нема мови про те, щоб ЗДА піддалися шантажеві комуністів і могли визнати Комуністичний Китай за ціну замирення в Індо-Китаї, як також запевнив їх, що мир у Кореї можливий тільки на базі об'єднання Кореї у демократичному режимі. Хоч із Доллесом не виїздять представники обох американських партій, проте устійнено, що між американською делеґацією у Женеві і конґресовими та сенатськими колами у Вашингтоні буде вдержана безупинна тісна комунікація, щоб державний секретар міг дістати від конґресу апробату на якісь такі рішення, які могли б викликувати сумніви.

Комуністи звузили перстень довкола Дієнбієнфу

Сайґон. — З бойовища з-під фортеці Дієнбієнфу наспіли дальші тривожні вісті. Після того, як вночі проти неділі і в неділю вранці комуністичні війська опанували більшу частину летовища, вони відбили розпачливі контратаки фортечної залоги і звузили перстень довкола фортеці. Опанування летовища комуністами унеможливлює евакуацію ранених, хіба тільки гелікоптерами, що сполучене з великим риском. Комуністи пікопались вже на яких 800 стіп до центру фортеці. Вони розпоряджають величезними силами, стягнувши під Дієнбієнфу до 50,000 озброєних партизанів з усіх кінців Індо-Китаю.

Єгипет узалежнює свою співпрацю з Заходом від становища Англії

Каїро. — Полк. Абдель Нассер виступив вперше у характері прем'єра Єгипту на параді передачі 869 селянам земельних наділів недалеко Александрії. Він підкреслював заслуги теперішнього режиму для піднесення добробуту населення Єгипту, протиставлючи цим заходам передреволюційні відносини в Єгипті, коли правили ним король і політичні партії. У пресовій конференції, яка відбулась після того, — прем'єр Нассер визнав, що зберігати невтральність будь-якій державі в теперішних міжнародних відносинах дуже важко, особливо на випадок війни, але ствердив, що „нелегко співпрацювати з кимсь, хто окупує ваш край" і додав, що „ми можемо співпрацювати, або ні". Він зробив виразний натяк, що співпраця Єгипту з Заходом залежить від корисного для Єгипту полагодження затяжного спору з Англією про Суезький канал. —

МАРІЯ ЛИСОГІР, ОСИП СТЕЦУРА, ІВАН ГОШ — СОЛІСТИ В ОПЕРІ НА ІМПРЕЗІ УНС

Осип Стецура

Марія Лисогір

Іван Гош

Ню Йорк. — Сопран Марія Лисогір, тенор Іван Гош і баритон Осип Стецура співатимуть сольові партії в частині опери Лисенка „Майська ніч", що буде виставлена в рямках Ювілейного Фестивалю з нагоди 60-річчя Українського Народного Союзу. Фестиваль, як відомо, відбудеться в неділю, 16-го травня, в репрезентативній концертовій залі Карнеґі Гол в Ню Йорку. Солісти, що виступлять у цій опері, навряд чи потребують будь-якої рекомендації. П-ні Лисогір, дружина заступника голови УНС Йосипа Лисогора, це професійна оперова співачка, широко відома теж серед українського загалу своїми численними виступами на українських імпрезах, зокрема із своїх сольових виступів в рямках величавих фестивалів „Гомін України", що їх до 1950-го року влаштовувала народжена тут молодь. П-ні Лисогір почала свою блискучу співацьку кар'єру, як солістка хору в Шамокін, Па. Опісля студіювала спів у Ню Йорку в Леона Карсона; відома теж із своїх радіових виступів. Уже від років п-ні Марія Лисогір є солісткою Ню Йорк Сити Сентер Опери.

Осип Стецура, один з найпопулярніших наших співаків-солістів, є вихованком Музичного Інституту ім. Лисенка у Львові, де був учнем п-ні Пясецької і п. Прокоповича. Після скінчення Інституту, студіював у проф. Любінецького, опісля виїхав до Варшави, де впродовж трьох років був учнем проф. Зарембы. Дальших два роки студіював спів у проф. Качмара, відомого співака італійських сцен. Виїхавши до Відня, виступав там в опереті в театрі Раймонд та як соліст з Віденською симфонічною оркестрою (проф. Туркевич був його корепетитором). Опісля три роки студіював у проф. Домберґера в Мюнхені, де, безпосередньо перед своїм виїздом до ЗДА, був заанґажований місцевою оперою, в якій мав співати ролю Монтероля в „Ріголетто". Його громадська постава та численні виступи на американсько-українських сценах, теж у відомих фестивалях „Гомін України" як партнер п-ні Лисогір, уже добре відомі нашому загалові.

Іван Гош — молодий тенор з великою будучністю. Живе у Филаделфії та продовжує свої студії в проф. Рафаеллі. Вже в 1950 році, після свого приїзду до цієї країни, він мав авдицію в Конектикат Опера Компані та дістав найкращі рекомендації від генерального управителя тієї опери, Джозефа Лістра. „П. Гош — пише в своїй рекомендації п. Лістро — має найбільші можливості зробити велику кар'єру. Його голос є знаменитим матеріялом на драматичний тенор, рідкісний сьогодні в Америці і в Европі". До цієї кар'єри п. Гош тепер наполегливо приготовляється, збільшуючи рівночасно свій репертуар. В українських музичних колах він уважається за одного з найкращих наших тенорів. Його виступ на фестивалю в Ню Йорку в ролі Левка в „Майській ночі" Лисенка буде одною з більших атракцій цієї великої імпрези.

Минулої суботи ці солісти відбули вже спільну пробу під проводом диригента Степана Марусевича, музичного керівника Ольги Дмитрів та режисера Йосипа Гірняка. Перша дія „Майської Ночі" із хоровими співами, солями, дуетами та тріо і танцями буде частиною фестивалю, в програму якого входить теж виступ об'єднаних хорів метрополії під диригентурою Олександра Микитюка, диригента „Думки".

В СВІТІ

● **Королева Єлисавета II** і її чоловік князь Единбурґу зняли черевики перед тим, як вступили на сходи стародавньої святині в місті Кенді на Цейльоні, де з нагоди їх приїзду виставлено на показ святий зуб Будди. Після того обоє, вони і їх почот приймали параду, в якій йшли 125 пишно оздоблених слонів, 2,000 барабанщиків і танцюристів, тисячі носіїв смолоскипів і сотні жерців-буддистів.

● **Генеральські відзнаки** командувача індо - китайської фортеці Дієнбієнфу Кристіяна де Кастріса попали в руки комуністичних партизанів. Коли полк. де Кастріса підвищили до ступня генерала, командувач наземних військ в Індо - Китаї ген. Рене Коні вислав хороброму полководцеві власні відзнаки. Однак парашут, що ним скинено їх, звіяний вітром, залетів на ворожі позиції.

● **Об'єднані Нації** видають книжку для студентів каледжів і учнів вищих кляс середніх шкіл (гай - скул) — про різні проблеми, що ними займаютьс проблеми, що ними займаються ОН, як також про історію й організацію тієї установи.

● **Малайські комуністи** дістали від свого партійного проводу наказ — протиставитися всім спробам англійської адміністрації запровадити мир та спокій на Малайському півострові і обов'язково продовжувати партизанку. Стверджено це на підставі документів, що потрапили в руки англійців під час військових операцій проти комуністичних партизанів у джунґлях.

● **У понеділок 19 квітня ц. р.** Кремль був закритий для відвідувачів. Переводили в ньому генеральну чистку — цим разом не в політично - переносному, а в буквальному значенні: тисячі робітників і робітниць малювали, мили й чистили середину Кремля з уваги на весну і сесію Верховного Совєту.

● **У Кенії** за один лише тиждень відновлених військово-поліційних операцій проти Мав-Мав вбито 116 членів цієї націоналістично - терористичної організації автохтонів, поранено і взято в полон 14 та арештовано 231.

СВОБОДА SVOBODA
Український щоденник UKRAINIAN DAILY

FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
На рік	$10.00	One year	$10.00
На пів року	5.25	Six months	5.25
На три місяці	2.75	Three months	2.75

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

ПРОБЛЕМИ ВІЙНИ І МИРУ

Україна — постійно на одному з перших місць, коли мова про нову світову війну, очевидно, спровоковану Москвою. Це зацікавлення Україною є головно військове. В такому сенсі згадував про Україну вже не раз Генсон В. Болдвин, військовий коментатор „Ню Йорк Таймсу", ще під час другої світової війни. Минулої неділі він помістив в цій газеті свої завваги на тему „Війна чи мир: деякі основні питання", де знову згадує Україну та її важливу ролю на випадок нової світової війни.

Болдвин виходить з такого засновку, що З'єдинені Держави будуть змушені ще цього літа зробити переоцінку своєї політики щодо Европи та Сходу, щоб добре знати, звідки загроза, хто ворог і як себе перед ним забезпечити. Хто ж ворог і звідки загроза? Відповідь: Совєтський Союз з своїми сателітами та союзниками і міжнародний комунізм. Цей „двоголовий ворог", пише Болдвин, має дві цілі: в першу чергу забезпечення „матушки Росії", а далі поширення по цілому світі комунізму, опанованого Москвою. Не будемо тут займатися різними способами оборони проти російської агресії та комуністичної інфільтрації, себто атомовою зброєю, масовою відплатою, міжнародною, колективною акцією чи зрештою водневою бомбою. Найважливіше у Болдвина це його підкреслення, що про військову стратегію можна ясно говорити щойно тоді, коли є ясний політичний плян. Тим часом справи виглядають так, що „наші політичні цілі не є ясні", пише Болдвин, а „політика визволення" Айзенгавера, яка наробила так багато галасу під час виборчої кампанії, є „щось більше як здержування, але значно менше, ніж визволення". Коли стратегія не буде тісно зв'язана з „здоровими політичними цілями", тоді „чисто військові цілі можуть опанувати політичні — на нашу шкоду", пише Болдвин, так, як це сталося за другої світової війни, коли рішальними були лише чисто військові цілі.

Ствердивши, що комунізму як ідеології не можна перемогти зброєю, Болдвин пише про „Піррову перемогу" того, хто вийшов би з атомової війни переможцем. Його стратегія перемоги є „обмежена" і тісно зв'язана з привернениям збалянсування політичних, економічних, психологічних та військових сил в колективній забезпеці, яка включала б теж такі озброєні потуги, як Німеччина та Японія. Так створена сила не мала б на цілі „розбити чи знищити російську силу", а тільки її обмежити до тої міри, щоб вона не загрожувала вільному світові. Болдвин дораджує „дуже докладно розрізняти московський уряд від російського народу, зокрема від меншин СССР". Ця політика, пише Болдвин, вимагатиме довгого часу і великої терпеливости, бо не треба забувати, що в основі совєтської політики є змагання до того, щоб Захід постійно розсварювати і так його опановувати. Він переконаний, що його „політикою обмежених цілей" можна Росію у війні перемогти, так, як це було в минулому. Треба, пише Болдвин, використати у війні географію Росії і мати по своїм боці її народи, а теж треба одночасно з наступами на морі, суходолі та повітрі „почати психологічну і політичну офензиви в Україні й сателітах". Покликаючись на канадійського економіста, В. В. Гофорта, Болдвин твердить, що бомбардуванням, зверненим на знищення транспортових середників (залізниці, шляхи, ріки, канали, порти), можна перемогти Совєти і без масового нищення атомовими бомбами міст та промислових центрів. Болдвин переконаний на 100%, що такою „звуженою стратегією" можна виграти війну з Росією, хоч атомова зброя може навіть і в такому випадку викликати „необмежену війну", включно з водневою бомбою.

Як бачимо, Болдвин калькулює свою стратегію так, щоб відстрашити Совєти від агресії та спровокування нової світової війни. Його „балянсування сил" — це приблизно те, до чого змагає американська закордонна політика, що розбудовує колективну забезпеку в Европі та Азії. В тій „мировій політиці" Україна і сателіти не відіграють великої ролі. Їх значення зросло б щойно на випадок війни Заходу з Москвою. Виходило б, що тільки на той випадок треба б мати Америці такі „ясні політичні цілі", які могли б відразу змусити Україну та сателітів станути по американському боці.

Д-р О. Марітчак

ПЕРЕД ЖЕНЕВСЬКОЮ КОНФЕРЕНЦІЄЮ

Місто Женева — одна з кращих закутин світу. Здалека дивиться на місто масив Мон-Бляну, до міста доходить розкішне Леманське озеро, а на обох берегах ріки Рони розташувались прегарні віллі з чистенькими вулицями та затишними садами. Між будинками впадає в очі величний палац колишньої Ліги Націй, міжнародної організації, яка покінчила свою діяльність на кінцевій сесії, 18 квітня 1946 р. Женева відома також численним західньо-українським делеґаціям, які приїздили до цього міста з нагоди конґресів національностей (так бажали себе називати національні меншини в поодиноких европейських державах), або в зв'язку з полагодженням українських справ перед Лігою Націй, між іншими справ, зв'язаних з відомою пацифікацією українського населення Галичини урядом маршала Пілсудського в 1930 р.

Про Женеву згадують, як про місто компромісів, якими в першу чергу колишня Ліга Націй, а згодом інші міжнародні організації, старалися наладнати критичні моменти в міжнароднім житті між I і II світовими війнами. Може й тому в теперішній міжнародній ситуації „велика чвірка" погодилася на це місто для конференції в далекосхідних справах, бо там не тільки традиція, але сама природа викликає компромісові настрої. А відомо в західньо-демократичному світі панує ще переконання, що поважну загрозу третьої світової війни можна оминути компромісовою полагодою.

Які ж справи мають бути предметом нарад на Женевській конференції? В першій мірі справи Далекого Сходу, отже далекої Азії, зокрема справи, зв'язані з проблемами Кореї та Індо-Китаю. Дипломатія ЗДА вважає справу Індо-Китаю за вирішну для вдержання позицій ЗДА на Далекому Сході, на що виразно вказує остання подорож державного секретаря Дж. Ф. Доллеса до Англії і Франції з пропозицією до урядів тих держав вистосувати спільну пересторогу до комуністичного Китаю.

Азія — це величезного значення частина світу, яка вже відіграла поважну ролю в історії і яка збирає тепер свої сили, щоб відновити значення цього континенту у світовій політиці. Не тільки великі азійські простори (16.420.-411 кв. миль) і найчисленніше з усіх інших континентів число населення (1.250 мільйонів), але й небувале скріплення позицій Совєтського Союзу та мілітарний зріст комуністичного Китаю, зумовляють, що азійські проблеми виступають на перше місце у світовій політиці. Можна уявити собі значення в майбутній констеляції світу численного населення Азії, яке, опанувавши здобутки дотеперішньої цивілізації, принесло б з таємних просторів нові кличі для впорядкування світу. Ясно, що проблеми Азії, а зокрема Далекого Сходу, турбують уми державних керівників першої потуги світу — З'єдинених Держав Америки. Коли слідкувати за потягненнями ЗДА у справах азійської політики, треба ствердити одне: ЗДА не використали після другої світової війни можливости скріпити свої позиції в Азії і щойно після корейського конфлікту переконалися в першорядній важливості проблем Далекого Сходу.

Після другої світової війни Азія стояла отвором перед ЗДА і, при певній зручності дипломатії та при використанні мілітарної потуги, вони могли б стати твердою ногою на цьому континенті, протиставившись совєтським впливам, бож Совєти тоді не могли б мати вирішального голосу на Далекому Сході. Нема сумніву, що найсильнішу позицію в Азії після другої світової війни мав — не зважаючи на внутрішню слабість — Китай, і контроля над цією країною уможливила б ЗДА наладнати справи Далекого Сходу згідно з інтересом 3.850.000 кв. миль та понад 462.800.000 людности. Ще перед першою світовою війною европейські політики непокоїлись „жовтою небезпекою", вважаючи її реальною загрозою недалекого майбутнього. Дві азійські держави могли зробити „жовту небезпеку" актуальною, а саме: Японія, яка розрослася була на першорядну мілітарну потугу, та Китай, який вправді називали „хворою людиною", але який, видужавши, міг стати великою мілітарною силою. Після другої світової війни Японія була усунена від провідної ролі в Азії і залишився на першому місці Китай, що в часі другої світової війни йшов разом з альянтами.

По закінченні другої світової війни Совєти були заслабі, щоб протиставитися рішучим потягненням ЗДА в Китаї, тим більше, що вони мусіли у першу чергу скріпити свої позиції в Европі, а зокрема у Східній Німеччині і в т. зв. сателітських державах. Однак керівні політичні чинники ЗДА дійшли тоді до переконання, що европейський терен важливіший від терену Азії, хоч в Европі вичікувальній американській політиці нічого поважнішого не загрожувало.

Нам не відомі мотиви згаданого рішення державних керівників ЗДА, ми тільки реєструємо факт, що національний Китай, в ході дальших подій, був залишений напризволяще і не дістав належної мілітарної допомоги, внаслідок чого Чіянг Кай-шек примушений був з частиною своєї армії шукати захисту на Формозі.

Хто був спричинником такої політики ЗДА в Азії — не знати, але можемо ствердити з опублікованих праць, що деякі експерти в справах Азії дораджували тоді ЗДА здержатися від всякої мілітарної чи економічної інтервенції на азійському терені, а обмежитися до політичної обсервації. Політика „обсервації" спричинила опісля воєнні дії та інтервенцію Об'єднаних Націй в Кореї, а згодом розріст індо-китайського конфлікту до міжнародної проблеми. Багато часу минуло від 1945 р. і тепер бачимо наслідки політичної неактивности ЗДА в Азії безпосередньо після закінчення світової війни.

Сьогодні стоїмо перед Женевською конференцією з далекосхідніми проблемами, і дипломатія ЗДА мусить стреміти вже не до привернення залишених в 1945 р. можливостей, а до стримання комуністичної аґресії принайменше на якийсь час, може до часу скріплення протикомуністичної оборони у всіх частинах світу. Ясно, що дипломатія протикомуністичних держав матиме великі трудноші на Женевській конференції, бо комуністичні партнери не дадуть себе застрашити атомовою чи водневою зброєю, а також загрозою збройної інтервенції в Індо-Китаю. На нашу думку, є тільки одна можливість для компромісу, а саме — „жовта небезпека", не тільки для західніх демократій, але також для Кремлю. В затишках Кремлю большевицькі провідники мусять здавати собі справу з „жовтої небезпеки", бо „хвора людина" — Китай вже стала на ноги і поволі, при совєтській допомозі „приходить до здоров'я", тобто до мілітарної сили. Але чи по цілковитому видужанні і озброєнні не піднесе руку Китай також на свого патрона? Чи не появиться на Далекому Сході новий Тіто, — але вже сильніший, могутніший від маршала невеликої Югославії? Це питання напевно хвилює Кремль, який змірює до володіння над світом, але без участи в тім володінні будь-якого сателіта.

А. Турчин

ЯК ПІДПИСУВАТИСЬ?

(До питання англійсько-української транслітерації)

Нещодавно на сторінках „Свободи" (ч. 61 від 8 квітня ц. р.), у статті „Як підписуватись?", проф. Я. Падох торкнувся, між іншим, важливого питання — транскрипції українських прізвищ в англійській мові. Стаття була „посланням до мовознавців", щоб вони відповіли на заторкнене ним питання і то, наскільки можливо, негайно.

Здавалося б, що звернення автора статті якраз до мовознавців є цілком оправдане й самозрозуміле. А все ж таки, мені здається, це не є справа самих мовознавців. Сам же автор статті завважує, що може заторкнене ним питання вже й розв'язане, може розв'язку вже апробували й десь там записали, але „загал про це не знає і загал робить діло на сто способів". І дійсно, так воно є. Маємо спроби розв'язки цього, до речі, старого, але все ще актуального питання, але не маємо якраз єдиної, загально прийнятої розв'язки. А це вже справа не поодиноких мовознавців, але найвищих наших наукових та громадських установ і цілого загалу. Справа не маловажна й її остаточне вирішення та подання до загального відома повинно прийти дійсно скоро. Підкреслюю: не ще одна, чи більше нових спроб розв'язки, не міркування того, чи іншого мовознавця, але рішення покликаних до цього установ може покінчити із дотеперішньою практикою „ста способів".

Розуміється, що таке ставлення справи аж ніяк не виключає всебічного розгляду цього питання. Навпаки, ті, що вирішуватимуть цю справу, повинні взяти до уваги різні розв'язки й різні арґументи за і проти. В усякому разі, думаю, ми не повинні переочити факту, що справа транслітерації (перебуквовання", передачі однієї азбуки другою) на цьому терені не нова. Тут хочу запізнати читачів „Свободи" із транлітерацією, що її прийняло Американське Бібліотечне Об'єднання (American Library Association) і якої вживають всі бібліотеки ЗДА й Канади.

У бібліотечній праці панує засада, що каталог повинен виказувати під одним і тим самим прізвищем автора всі його твори, що є у бібліотеці. Хоча б автор вживав різних псевдонімів, змінював свої прізвища цілковито, чи частинно, як це часто буває, коли автор пише свої твори в різних мовах, всі його твори мусять бути разом під однією і єдиною формою його прізвища. Правила каталогізування, видані Американським Бібліотечним Об'єднанням, кажуть засадничо подавати прізвище й імена автора в його рідній формі, при чому, якщо твір написаний кирилицею, треба застосувати відповідну транлітерацію. Отже, щоб уникнути хаосу при каталогізуванні книжок, треба було запровадити єдиний для всіх бібліотек спосіб транслітерації білоруської, болгарської, російської, сербської та української азбук.

Транслітерація української азбуки ось-яка:
a-а, b-б, v-в, h-г, g-ґ, e-е, ie-є, zh-ж, z-з, y-у, i, ї-ї, i-й, l-л, m-м, n-н, o-о, p-п, r-р, s-с, t-т, u-у, f-ф, kh-х, ts-ц, th-ч, sh-ш, shch-щ, iu-ю, ia-я, '--ь ('-апостроф, не вживається).

Тих, що хотіли б запізнатися із транслітерацією інших азбук, чи порівняти їх з українською, відсилаю до A.L.A. Cataloging rules... (2-ге вид. з 1942 р., стр. 246 під Slavic transliteration), яку то книжку має кожна бібліотека.

Вищенаведеного ключа транслітерації вживається також і тоді, коли твір написаний латинкою, але автор є членом нації, що вживає кирилиці. Наприклад, твори проф. Дмитра Чижевського у бібліотеці де я працюю, не є під Tschizevskij Dmitrij, ані під **Cizevsky Dmitry**, як видруковано на книжках прізвище автора, але під Chyzsevskyi Dmytro, що є українською формою у принятій А. Б. О. траслітерації, дармащо згадана університетська бібліоте-

(Закінчення на стор. 5-ій)

НА ПОРОЗІ НОВОГО РОКУ У. Н. ФОНДУ

В постанові УКК виразно сказано, що всі працюючі особи понад 18 років повинні вплатити бодай 10 долярів упродовж року до Народного Фонду — не виключаючи працюючих жінок та інших членів родини. Однак, практика показує щось інше. Засадничо платить тільки чоловік — якщо взагалі платить — а вплата датку жінками належить до рідкости.

Першими платниками є особи старші, які заробляють місячно коло 100 долярів, — а ті, які заробляють тижнево коло 100 дол., — до того жінка заробить ще понад 50 дол. на тиждень — то ті не платять навіть 10 дол. річно, бо „мають великі зобов'язання родинні".

Коли я переглядав поіменний список платників Національного Датку по 14 січня ц. р., то з місцевості, де живу, на кільканадцять тисяч українського населення я начислив аж 110 платників, а кажуть втаємничені, що є в нас коло 70 різних організацій, а в кожній, як знаємо, мусить бути — голова, його заступник, секретар та касир — значить самої „еліти" коло 300 осіб. Додати до того кандидатів на президентів, міністрів чи губернаторів майбутньої української держави — виходить, що 25% всієї еліти вплатило — але біда, бо між тими платниками є 75% звичайних смертників. Всі 100-відсоткові патріоти! На зборах і національних святах на ціле горло співаємо про „душу й тіло", але 10 дол. річно до Народного Фонду — це вже понад наші сили.

Щоразу читаємо в часописах різні проєкти, як повести нашу пропаґанду, що належало б зробити для поширення відомостей про Україну. Все гарно, тільки біда — немає грошей на це все. Як же ж зарадити цьому? Екзекуційного апарату не маємо, щоб силою стягнути даток. Тому УКК мусить негайно спорядити поіменний список платників за всі роки так, як це було зроблено за 1950 рік. Нехай цей список буде певного роду чорною книгою для тих, що їх імен там немає.

Маючи такий список, місцеві відділи УКК зможуть сконтролювати, хто не платить до Народного Фонду.

У зв'язку з вплатою до Народного Фонду пригадалось мені оповідання, поширене серед населення Київщини, про одну подію по битві під Крутами.

Між героями, що їх розстріляли большевики, згинув також син-одинак бідної вдовиці. Добрі люди, які хоронили тіла розстріляних, впізнали цього хлопця — зняли з нього закривавлену сорочку й передали матері. Мати кожного вечера витягала свою дорогоцінність і молилася до Всевишнього за душу сина, заливаючись гіркими сльозами. Одного вечора, молячись, побачила свого сина — кинулася до нього й каже: „Сину, ти не вмер, ти живий!?" Син відповів: „Ні, мамо, я не живий, але я прийшов по ту сорочку, бо як я стану перед лицем Всевишнього, то хочу показати, як доказ, що я кров пролляв за Бога та за рідну Україну".

А таких, як цей вдовин син, стануть мільйони братів та сестер наших, скривавлених, замордованих за Україну — одначе щасливих.

І ми станемо напевно побіч них перед лицем Всевишнього і що ж ми принесемо на доказ нашої любови до Батьківщини? Книжечки банкові? Авта? Доми? Де ж наші жертви?

С. Ф.

СОВЕТСЬКА МОЛОДЬ

У нічний бар між 2-3 годиною ранку ввійшов молодий чоловік і кинув портьєрові свій плащ. Тут він застав своє товариство.

Ванька, молодий чоловік з блідим обличчям, сидів за столиком і попивав водку. Анатоль плескав, мов божевільний — це був вияв захоплення для оркестри. Вона грала улюблену мелодію Анатоля. Андрюша, білявий та широкоплечий уже зовсім п'яний, лежав під столом. Його краватка плавала в липкому лікері.

Це не є якась сценка з легкого роману „гнилого Заходу". Це ніщо інше, як уривок з репортажу, вміщеного в центральному органі комсомолу „Комсомольська Правда". А названі молодці — це не якісь циніки з рядів „здеґенерованої молоді" якогось капіталістичного краю. Згадані молодці — це чистокровні „совєтскіє люді", ще донедавна студенти московського университету.

Повних 30 років совєтська преса мовчала завзято про такі випадки, які в европейській пресі знаходимо в рубриці „всіляке". Але як „новий курс" дає право „товаришці" Молотовій улаштовувати „файфоклоки", а „товаришці" Маленковій маскові балі в Кремлі, то чому ж не міг появитися в „Комсомольській Правді" згаданий репортаж? Але читаймо далі:

Як прийшов ранок, „юноші" залишили бар. Але вони не думали розставатися. Андрюшине авто „Побєда" мчалося порожніми вулицями Москви, аж врешті спинилося біля одної віллі. Разом з кількома „дєвушками", яких забрали по дорозі, забавлялися вони далі в віллі, де поснули п'яні на долівці. Довкруги них — поперевертані крісла, розбиті склянки, порозливаний алькоголь...

— Тисячу рублів дав мені позавчора мій „папаша", — белендів Андрюша, вивертаючи кишені, — а зараз маю тільки п'ятнадцять.

— Цим разом я можу помогти, — сказав Ванька. — Вчора був я в одної моєї „приятельки" і на „пам'ятку" забрав у неї перстень. Вона цього навіть не запримітила.

Андрюша, щоб фінансувати пиятику, продав бібліотеку свого батька. Анатоль вкрав в одному інституті мікроскоп. Опісля, як вломилися до банку, сполошив їх сторож, якого вони замордували і вивезли за Москву. А як поліція знайшла труп, то і „юношам" урвалося.

— Що запровадило, — питається „Комсомольська Правда" — цих 19-літніх молодих людей на шлях злочину? Їх батьки — поважні совєтські громадяни. Батько Андрюші — це знаний науковець, мати Алексєя — доцентка, батько Ваньки — пенсіонований полковник червоної армії. Також батьки Анатоля живуть в добрих умовинах.

Згаданий орган совєтської молоді дає таку відповідь: „Виховання цих молодих злочинців було нерозумне. Без цього розуму найкращі наміри батьків запровадили дітей до неморальности". Андрюша, наприклад не мав від ранньої молодости такої забаганки, якої би його батьки не сповнили. Від дня, як він став студентом, діставав від батьків — 1000 рублів місячно на свої власні витрати. Крім цього, батьки відступили йому свою передміську віллу. А все ж грошей йому не вистачало. Тому брав їх з батькової каси. Одного дня згадав „юноша" про авто. Наступного дня чекав на Андрюшу перед домом новий „Москвіч". А як Андрюша діставав нежить, то батьки садовили його в літак і везли в Крим. І саме на такому лікуванні в Криму кримінальна поліція заарештувала Андрюшу. Коли перевозили його в московську тюрму, зажадав шоколяди. — „Я за неї заплачу" — сказав він здивовано, як його проханню відмовлено.

—Совєтський суд видав справедливий вирок, — закінчує „Комсомольська Правда". — По 20 років примусової праці для Андрюші і Алексєя, 15 — для Ваньки, а 10 — для Анатоля.

Нестор

Микола Андрусяк

ДЕРЖАВА Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ТА ЇЇ РУЇНА

(2)

На Полтаву послав Виговський татар. Щоб вигнати з Києва московського воєводу з залогою, вислав свого брата Данила з тисячкою козаків і півтисячкою татар. Наступ Данила Виговського на Київ почався 26 серпня і йшов пиняво. 2-го вересня київський полковник Павло Яненко-Хмельницький повів наступ на московські укріплення від Киселівки, а Данило Виговський від Золотих Воріт. Але москалі відперли козаків, і вони стали табором під Печерською Лаврою. Вдруге пробував ще Яненко-Хмельницький захопити московську фортецю від Щекавиці, але також безуспішно: 172 козаки попали в московський полон під час нічних боїв. Після цього наступу козаки відступили, а тоді московський воєвода Шереметєв вислав карні експедиції на довколишні місцевості Гоголів, Бровари, Світильно й Баришпіль, які москалі спалили, при цьому знатніших людей брали вони на тортури. Данило Виговський зібрав 14 вересня нове козацьке військо у Білій Церкві і вислав 2 тисячі козаків під проводом своїх братів Костянтина і Василя на Мотовилівку, де діяла московська експедиція під проводом Борятинського, але останній розбив це військо під Васильковом, при чому понад тисячу козаків полягло, полковники Іван Сербин і Василь Виговський дісталися в полон, а Костянтин урятувався втечею.

При таких невдачах Іван Виговський, договорюючись у Гадячі з польськими послами, пішов їм потайки на уступки, що козацькі полки вийдуть з Поділля, Волині, Полісся і Білоруси. Проте утворення „Великого Руського Князівства" у межах польської Речі Посполитої занепокоїло московського царя, бо воно могло б мати атракційну силу навіть для невдоволених московських людей. Тим то цар був готовий на уступки Виговському і в своїй інструкції з 7 лютого 1659 року звелів князеві Олексієві Трубецькому запропонувати нашому гетьманові уряд київського воєводи й забрати боярина Василя Шереметєва з московською залогою з Києва. Та — як стверджує професор Андрій Яковлів — „Трубецкой не мав змоги царського наказу виконати, не міг бачитися з Виговським, бо Виговський безповоротно став на шлях вирішення справи зброєю, а не переговорами". Трубецкому не залишилося нічого іншого, як іти походом на Україну. Здержав його під мурами Конотопу ніжинський полковник Григорій Гуляницький, що витримав облогу від 29 квітня по 7 липня 1659 р., коли наспів з відсіччю гетьман, що споможений татарами й поляками, розбив Трубецкого.

Але на тому й скінчилися успіхи Виговського. Колишній його посол до Москви ніжинський протопоп Максим Филимонович почав серед козаків акцію на користь Московщини; поведення поляків і татар на Україні сприяло зростові москвофільських настроїв серед козаків. Кілька лівобережних полковників під проводом переяславського Тимоша Цюцюри зворохобилися роти Виговського й кинулися винищувати його союзників татар і польську шляхту. Піднялися проти гетьмана й запорожці під проводом кошового Івана Сірка. До опозиції проти Виговського пристав і полковник Іван Богун, коли на Україну дійшли вістки про зміну польським соймом у травні 1659 р. деяких статтей Гадяцького договору на козацьку некористь. На військовій раді в Германівці зарубали кількох прихильників Виговського, він сам врятувався втечею. Богун і Сірко втягнули до акції проти Виговського Юрія Хмельницького, якого висунули на гетьманство. Хмельницький завернув до порозуміння з Московщиною і прибув до табору Трубецкого під Переяслав.

У жовтні 1659 р. відбулася в Переяславі козацька рада, на якій вибрано гетьманом Юрія Хмельницького. Після його вибору 15 жовтня прочитав Трубецкой „прежні статті Богдана Хмельницького", на основі яких прилучилась Україна до Московщини в 1654 р. Щодо автентичности цих „прежніх статтей" була дискусія поміж українськими істориками: їх автентичність виказували Володимир Щербина і Василь Гарасимчук, опрокидували Андрій Яковлів, Микола Петровський і Михайло Грушевський. Перший, що підняв сумніви щодо автентичности цих „прежніх статтей", був проф. Яковлів, який цю проблему ще раз основно обговорює в своїй цьогорічній публікації „Договір Богдана Хмельницького з царем Олексієм Михайловичем", про яку згадувалося вже в „Свободі" (ч. 15 з 23 січня ц. р. і ч. 21 з 2 лютого: „Переяславський, чи московський договір?" і А. Яковлів „Московський" чи „Переяславський" договір?).

Козацька старшина була в тому часі вже більше вироблена політично, як у часі Зборівського договору чи першої Переяславської ради 1654 року. На Жердівській долині коло Трехтемирова склала старшина на своїй раді нові статті, що мали бути підставою до нових переговорів з Москвою. В засаді старшина погоджувалася на „прежні статті", бо в їх тексті була корисна стаття щодо „жалування" для війська, на яке козаки так усе ловилися; але під впливом Гадяцького договору й досвіду, якого набрало козацтво з учинків Москви, подавала козацька старшина в Жердівських статтях свої поправки до „прежніх статтей". А саме в цих статтях московську залогу на Україні обмежувала старшина тільки до Києва; старшина не бажала, щоб нововибрані гетьмани їздили до Москви особисто для затвердження свого уряду, тільки жадала поширення гетьманських прав у напрямі загграничних зв'язків, свободу української Церкви й дальшої її залежности від царгородського патріярхату та це вже під впливом гадяцьких статтей — хотіла, аби вільно було закладати школи всяких мов для навчання дітей в Україні по обох боках Дніпра, щоб була знесена апеляція українських сторін до Москви, аби не було вільно всяким доносчикам писати доносів з України до царя. Речником козацьких постулятів був полковник Петро Дорошенко, який заявив, що козаки „хочуть бути в підданстві під самодержавною государською рукою, але щоб і вони були при правах і вольностях так, як був гетьман Богдан Хмельницький".

Левко Ромен

ОСТАННІЙ МЕНТ

(Сонет)

Злягти дідком у домовині,
Беззубим десь на чужині..
Цього не хочу я... о, ні! —
Я вмерти хочу в Україні!

Або ж — у запалі борні —
Хоч на вузькій, та на стежині,
Що десь кінчиться в Батьківщині,
Нехай мої загаснуть дні!

Тож грій, світи мені, надіє, —
І не страшна тоді пітьма!..
В останній мент мій дух зрадіє,
Що жив у тілі — не дарма!..

Хай рідная земля пригорне,
І тіло всякне в лоно чорне...

Микола Понеділок

ЗОЛОТА ПИСАНКА

У Ню Йорку, під час Великодніх свят, площа між 34-ою Вулицею і Бродвеєм являє собою правдиве людське муравлище... Тут розміщені крамниці-гіганти найбільшого міста світу, центральна підземна залізнича станція, сюди збігаються шляхи з Пенсилвенського двірця і адміністративного та фінансового „Давнтавну" — з Сіті Голом і Волл-Стрітом включно. На цій площі тяжко протиснутися серед юрби, а якщо ви все ж таки промощуєте собі шлях, то чуєте постійні оклики вибачення, бо в юрбі кожний те і робить, що штовхає і одержує контрштовхана від сусідів.

Тут три вікна-вітрини однієї крамниці-гіганта — Мейсі — удекоровані українськими писанками. Кожного дня крамницю відвідує біля 150,000 клієнтів — і велика частина з них має нагоду полюбуватися нашим народним мистецтвом. А я ж ще не рахую ті грубі тисячі, які не заходять до крамниці, бо не зацікавлені закупами, а мають трохи скромніші цілі — у вільні години ходити по вулицях і роззиратися по боках.

Виходить, українські писанки на вікнах Мейсі оглядає досить таки солідна кількість людей.

Я вибрав день для оглядин писанок найменш популярний серед населення — вівторок. Кажуть, в той день господині не дуже охоче подорожують по крамницях, — в більшості сидять дома і приводять до порядку хатнє господарство. Пішов о 9-тій годині ранку. Муравлище, не зважаючи на вівторок і ранкову годину, гуло і метушилося, здавалось мені, ще з більшим ентузіязмом.

Біля вікон з українськими писанками зібралося людей, мов на мітинг. Загородили прямо хідник — а очі всіх, мов по команді, на вітрини втоплені... Перехожі, зацікавлені скупченням, перепитують одне одного.

— Чому це вони у вікно зазирають? — чую голос.

— Напевно „екседент", а може когось зарізали або злодія впіймали.

— А хіба у вікні може „екседент" бути? Там же „трафіку" немає.

— Та „трафіку" нема, а „екседент" може бути. Або злодій.

Перший голос знов скептично чи то питає, чи то сам з собою розмовляє:

— Та у вікні не може бути злодія.

— О, Джізус, не може. Он у моєї сусідки злодій заліз до „айсбакси" — і як вона вийшла з хати — пограбував її.

— Кого, „айсбаксу"?

— Та ні, сусідку...

Розглядаю пильніше людей. Та тут, біля вікон, зібрався цілий інтернаціонал. Тут і американці, і французи, і „єдинокровний старший брат", і японці чи китайці. Стоять військові і цивільні, бачу всередині двох монашок і чоловіка в уніформі „Армії спасіння"...

На всіх трьох вікнах вставлено, мов шахова дошка, риштовання. В кожному квадратику, в маленькому гнізді, стоїть писанка... По сотці в кожному вікні. На чорному тлі вони яскраво відрізняються і своїми кольорами просто ваблять очі. Внизу табличка з поясненням, що це писанки з „старої" України і що їх спеціяльно для вистави придбав Український Конгресовий Комітет Америки. Далі ще додано, що це — ручна робота на правдивому сирому яйці.

З усіх кінців чую захоплені вигуки: „Чудові, надзвичайні, гарні!.."

Недалеко від мене стоїть подружжя, яке вже напевно відсвяткувало брильянтове весілля.

— Я не вірю, — каже жінка, — щоб це руками робилося.

— А чим же ти думаєш? — буркнув муж.

— Переконана, що є така печатка з різними кольорами. І вони тією печаткою б'ють по яйці — і тобі писанка готова.

— Та як же вони будуть бити печаткою по яйці, коли воно сире? З нього ж яєшня вийде, а не писанка.

— А чому ти думаєш, що то куряче сире яйце? Може то мармур або просто камінь... Ти не знаєш, що таке реклама?!..

Два японці чи китайці знайшли іншу причину посваритися:

— Ти поглянь, які гарні писанки. Лише шкода, що на них не дракон, а хрест вимальовано.

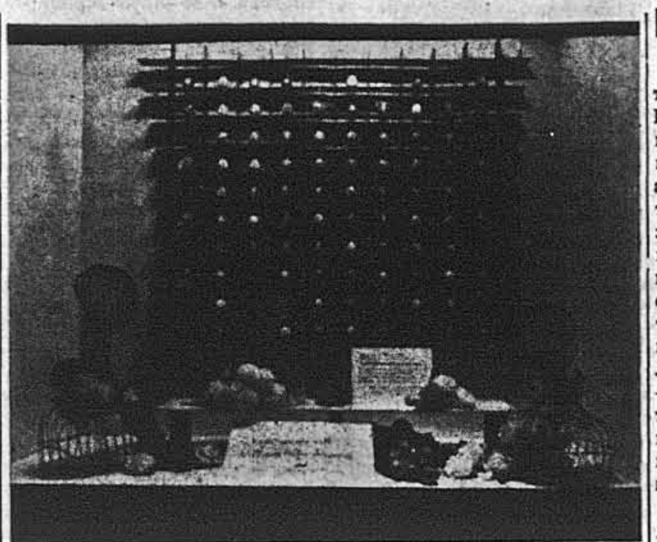
— Бо то ж християни — то й хрест...

— Які християни!? Та ж Україна десь там біля Єгипту. То мусульмани.

— Де біля Єгипту!? Біля німців! Де чардаш танцюють... В Угорщині...

Врешті сварка зайшла в сліпий кут — і один з них побіг до крамниці купити атляс світу, щоб врешті дискусії про Україну покласти кінець.

Найцікавішою, мені здалося, була закохана пара, яка,

Одне з трьох вікон у Мейсі з виставкою українських писанок.

жуючи ґуму, розглядала писанки. Він закинув їй праву руку за шию, а вона його цупко схопила під ребро... Обоє в спортових штанях. Він зовсім обстрижений, а вона має зачіску а-ля італійський хлопчина. Вона, видко, на наших звичаях трохи розуміється, бо пояснює йому:

— Бил, знай, то українські писанки...

— Єс.

— Подобаються тобі?

— Шур!

— Ці писанки колись на Україні дівчата самі малювали і дарували своїм „бой-френдам".

Після цих слів хлопець перестав жувати ґуму.

— А чому, — спитав він, — ти цього звичаю не дотримуєшся? Я в тебе вже три роки „бой-френд", а ти мені жадної писанки не подарувала.

Монашки багато не розмовляли — все стояли і час від часу скеровували увагу на якусь одну писанку і її детально вихваляли.

Аж нарешті одна сказала:

— Гарні... От українці! Вміють зустрічати Великдень. А жаль, що я ще не мала нагоди бачити тих українців... Напевно вони такі ж гарні, як і писанки.

Вчувши такі слова, аж підріс я від радости. І захотілося зразу крикнути: „Я — українець, дивіться!"

Але зразу ж передумав. Ще, думаю, чого доброго — поглянуть на мене і розчаруються. Хай ліпше потерплять і при нагоді побачать ліпший екземпляр нашого народу.

Вислухавши похвали, переплетені дискусіями і сварками, вирішив піти до крамниці і подякувати дівчині, яка працює тут і яка, власне, в співпраці з Конґресовим Комітетом, влаштувала виставку писанок на найрухливішій площі світу.

Підходжу до відділу жіночої косметики. Питаю:

— У вас в крамниці працює Ольга Дмитрів?

Здвигують плечима, дивляться на мене, мов я з Юпітера звалився.

— У Мейсі, — підсмішкувато каже одна, — працюють тисячі людей... Звідки нам знати... Ідіть до інформації.

— Та, — кажу, — це українка, та, що влаштувала виставку писанок у вашій крамниці.

Слова „українка" і „писанка" вмить перетворили її лице з суворого в ультрасяюче.

— О, українка! Третій поверх прошу. Вона там працює, вірніше „босує". Питайте — „юкреініен Олґа" — всі знають.

* *
*

Хочу додати, що „юкреініен Олґа" належить до категорії тієї молоді, що народилася тут, у вільній Америці, а батьки якої будували церкви, народні доми, союзи і вчили дітей своїх любити землю дідів і прадідів. Тих українсько-американських дітей не перечислити. Це Оля Дмитрів, Слава Сурмач, Володимир Бакад, Меланія Мілянович і багато, багато інших.

Ми, новоприбулі (хоч вже треба казати — середньоприбулі), їм дивуємося і, будьмо щирі, в душі гордимося ними. Бо ми на Україні жили, росли-виростали — і тому Україною дихаємо, а вони її ніколи не бачили, а люблять нарівні з нами.

Ця любов часто-густо проявляється стиха, скромно — без гучних гасел і закликів — і тому ми її часто не помічаємо.

Прикладів — багато... Але досить ось цього одного: писанками в найбільшій крамниці світу українсько-американська дівчина сказала американцям про Україну більше, ніж десятки статтей і дописів в грубих книгах і журналах.

Після тієї виставки напевно не один американець побіжить купувати атляс світу, щоб докладно дізнатися, де лежить Золота Писанка — Україна.

М. Орест — Рільке, Гофмансталь, Давтендай

Рільке, Гофмансталь, Давтендай українською мовою... Праця нашого майстра перекладу німецьких і французьких поетів (уже друкуються або готуються до друку антологія німецької поезії і збірник французької) є відповіддю на розбурхані вже, на вже „засадничі" й часто фактично чуттєві, хоч і затяжні, теорії про кризу, навіть про кінець мистецтва і літератури. Відповідь творця — творчість. Оригінальна творчість Михайла Ореста й перевтілення шедеврів світових майстрів в українські шати.

Можливо, це зовсім підсвідомий опір песимістичним поглядам на майбутнє, а не свідомість тимчасовости низки тяжких переходових криз. Може це „філософський спокій", а не віра в майбутнє культури й відчутих уже з середини 20-го сторіччя контурів майбутнього покризового людства. У всякому разі: відлите на сторінках поетових книг життя — книг оригінальних чи збірок конгеніяльних писань великих европейців — здорова й практична відповідь на задушливу еміґрантську атмосферу, як і на оточення широке: нетворче европейське міщанство і його апологети в літературі.

А думки живих — про живе. Кожна нова незвичайна книга стає для них доказом і зброєю за оновлення світу, за життя вікової культури в прийдешньому і за нову творчість. Року 1925-го Едмонда Жалу запитали про майбутнє французької літератури. Відповіддю було цілковите нерозуміння похоронних настроїв молодої віком авдиторії: „Уже на протязі восьми сот років ми систематично даємо майстерні твори. Чому це раптом мусіло б припинитися?"

Типова відповідь людини з засуканими рукавами, людини в поті чола. Відповідь українського поета на всі запити тривожної сучасности — карбовані рядки. Тяжко видані книги. Але — ствердження тяглости самого літературного процесу в безсмертя великих поетів. Але шліфування мало виробленої української літературної мови на зразках мовних шедеврів німецьких і французьких клясичних поетів. Але цілковита самопосвята творчости.

Сьогодні перед нами лише вибір з майбутньої „Антології німецької поезії". Сьогодні перед нами здобуток багаторічних зусиль ввійти „з головою" у світ великих німців, двох клясиків німецької поезії — Р. М. Рільке (1875-1926) і Г. Гофмансталя (1874—1929) та М. Давтендая (1867-1918), рідкісно субтильного і в творчості, і в чудаковатому мандрівному житті поета і маляра, прозаїка і драматурга. Імпресіоністом (чистим) був він — прочитайте про нього етюд Франца Бляя в „Цайтґеноссіше Більдніссе". Українською мовою твори його зустрічаємо ми чи не вперше в книгах Ореста.

Натомість твори Рільке перекладалися багатьма поетами. Визначними поетами. І будуть перекладатися все знову і знову. Адже Рільке, поруч Ґете, найглибший і найбільший поет Німеччини. Справжнє значення і справжній зміст його доробку, отже і справжнє обличчя вперше твердо окреслиться в прийдешньому. Тепер ще видаються все нові тексти його поетичної і епістолярної спадщини (визначні заслуги в тій ділянці — Ернста Цінна). На наших очах розсипається теорія про „ступчатість" творчого процесу Рільке: про непродуктивні роки й періоди. Їх заперечують нові публікації — незнані твори поета. Як незнані досі особисті зв'язки поета, скажімо з французькою робітницею М. Геннеберт, кладуть нові багатозначні лінії на вже густо виписаний, ледве не канонізований портрет поета.

Другим — і незаперечним — клясиком новітньої німецької поезії є Г. Гофмансталь. Твори його маловідомі читачеві українських перекладів світової клясики, хоч був це найбільший носій літературної традиції німецького світу, „найбільший і найчистіший суддя" німецьких митців слова, за висловом С. Цвайґа. Не місце нам тут наводити риси творчого профіля поета, намічати його незаперечні зв'язки з творцями минулого. Скажімо лише: Гофмансталь поет великої і природної краси. „Мелос" його лірики — Орест перекладає лірику Гофмансталя — могутній і незрівняний. Недарма поетів земляк Вайнберґ порівнює Гофмансталя зі скрипкою, чудовим довгим скрипковим тоном.

Порівняння це дивно пасує Гофмансталеві: тут і вибагливість скрипки, і тонкість, і блискуча традиція — і, навіть, надрив, і розпач. Навіть смерть поета: від розпачу перед похоронами сина-самогубця. Таким був Гофмансталь. Першою скрипкою німецької поезії. Німецької літератури й давньої, витриманої інтернаціональної культури. Культури Італії й культури Австрії Ґрільпарцера і Штіфтера.

Нас, українських читачів, усіх закоханих в українському мистецькому слові, можна поздоровити. Хоч, власне, перше поздоровлення належить зовсім не нам — Михайлові Орестові.

О. Ізарський

*) Р. М. Рільке, Г. фон Гофмансталь, М. Давтендай. Вибір поезій. Переклади М. Ореста. 1953, Авґсбурґ. Стр. 95.

Д-р Дмитро Бучинський

СТРАСНИЙ ТИЖДЕНЬ В ЕСПАНІЇ

„Всякоє дихание да хвалить Господа" — навчає псальмопівець. А що ніхто не окреслив, як треба хвалити Господа, то між різними народами виробилося багато різнородних релігійних обрядів, що відповідають їх духовості. Не знаючи одного чи другого народу та його духовости, ми часто заскочені їх хвалою Господа, так само, як вони, приглядаючись нашим релігійним обрядам, можуть не розуміти їх. Це природна річ.

Дуже багато різнородних релігійних обрядів має еспанський нарід, що їх можна б розділити на повсякденні, святочні й недільні, і вкінці практики, зв'язані з великими роковими святами й парафіяльними празниками.

До дуже торжественних рокових святкувань належить Страсний Тиждень, чи відома еспанська „Семана Санта".

Так, як різдвяні святкування зв'язані тісно з Святвечором — „Ночебуена", а саме Різдво не різниться чимсь надзвичайним від інших святкових днів, так і в циклі великодніх святкувань сам Великдень — „Домінґо де Ґльорія" — Неділя Слави, перемоги життя над смертю, нічим не різниться від звичайної неділі. Всі торжественні святкування відбуваються в четвер і п'ятницю Великого Тижня.

Вже в передполудневих годинах у всіх церквах виставлені „Монументос", чи Божі Гроби. Треба підкреслити, що еспанці мають глибокий естетичний смак і не жаліють грошей для Божої хвали. Божі Гроби в них величаві, над їх прикрашенням і естетично-артистичним виглядом працює багато людей, включно з висококваліфікованими мистцями. В часі виставлення Божого Гробу всі вікна в церкві позаслонювані, за винятком тих, через які можна спрямувати золоте соняшне проміння на Божий Гріб, що купається в морі квітів і свічок. Улаштовують їх не в головному вівтарі, а в бічній наві.

Перед церквами, в четвер і в п'ятницю до полудня, довгі черги вірних. За встановленою старою обрядовою практикою, кожний дорослий вірний повинен відвідати сім Божих Гробів. Вночі церкви зачинені. Перед кожним Божим Гробом треба навколішки відмовити коротку відпустову молитву і поцілувати Розп'яття, що лежить на долівці перед Гробом. Якщо в місті чи селі немає семи церков, тоді треба відвідини повторити в церкві чи церквах до числа сім, але кожний раз треба з церкви вийти. Великі міста мають більше церков, і тоді відвідини семи церков обов'язкові. З відвідинами Божого Гробу зв'язаний окремий відпуст, а відпуст для еспанського вірного — це річ велика й конкретна, з відпустових молитов еспанський нарід користає, як з окремої Божої ласки.

Під час відвідування вірними Божих Гробів у церквах панує тиша. Немає звичаю відправляти якінебудь Служби, говорити проповіді, читати Апостольські Діяння чи співати пісень.

Четвер і п'ятниця Страсного Тижня — це чи не найбільші святочні дні в Еспанії, це — Великдень, але без галасу, без шуму. Хвилинами здається, що навіть природа замовкає, щоб пошанувати час мук Христових за людський рід.

Більшість людей появляється на вулиці в чорному одінню. Гарно виглядають у тих днях еспанки. На головах високий гребінь „пейнете", на який накинена чорна довга „мантілля" чи, може не по-нашому кажучи, вельон. Чорна довга сукня, прикрашена на грудях червоною трояндою або гвоздиками. Часом молодші жінки вкладають квіти також у волосся. В руках молитовник і вервиця. Гарно виглядають

(Закінчення на стор. 5)

І. Несторак

БРАТ

(Спогад)

Він завжди встає перед моїми очима в ті ночі, коли тривожна думка ширяє над далекими просторами моєї прекрасної і нещасної України.

Він — мій брат. Він дивиться на мене своїми сірими, добрячими очима, які завжди покривалися м'якою імлою, коли в його душі було співчуття для когось або щастя від зробленого доброго діла. В його очах я читаю докір, і мені стає соромно. Тоді моя уява знов і знов малює останні хвилини його молодого життя, хоча серце болить. Це ж брат...

* *
*

Тиха волинська сторона з задуманими вічно лісами, зима 1940/41 р. Залізними шляхами ідуть на схід довжелезні потяги. Вагони задротовані, з бляшаними коминами. Між вагонами видно сірі шинелі і кулемети. Це „охорона" тих поїздів. Їх ціль — Сибір. Повні відходять, порожні приходять. На їх вид тривога огортає волинські міста і села.

Одного такого тривожного дня мій брат Петро з'явився в мене в Луцьку, де я вчителював. Я знаю, що сталося щось важного, коли він вибрався до мене з родинного села в таку погоду. Я хотів зробити чай, але він сказав:

— Нема часу на чай. Ти мусиш негайно покинути Луцьк. Вчора був у селі мітинґ. Приїжджав комісар і довго говорив. Вихваляв совєтську владу, а прикінці запитав людей, чи є в нас вороги народу. Коли ніхто не відізвався, він підійшов до Луки Мотрука — ти пригадуєш собі того вічного жартуна, що все обертає у жарти? — і запитав його.

— Нема в нас, каже він, ворогів народу. Був поміщик та жандарми, одинокі наші вороги, але вони втекли перед вами. Є, правда, вороги, як два сусіди посваряться за курку або два хлопці поб'ються за дівчину, але народові з того шкоди нема, тому вважати їх ворогами народу годі.

— Ви тут дурака не валяйте! — накинувся на нього комісар, — бо совєтська власть не любить жартів. Ще раз питаю вас усіх, чи є у вас вороги совєтської власти? Кажіть, не бійтеся. Ми охоронимо вас перед тими ворогами, а сила в нас велика, її ніхто не переможе. І прийшли ми сюди навіки, а не тимчасово, як вам вороги народу нашіптують.

На це підвівся Йосиф Оліярник — той що в Канаді був і вернувся додому комуністом. Ти напевне пам'ятаєш його, бо ти з ним нераз мав баталію за політику. Отож він каже:

— Найбільшим ворогом совєтської власти був у нас Іван Несторак, що тепер учителює в Луцьку. Він колись брехав, що в радянській Україні був голод та що Москва поневолює Україну. Він дуже плакав за самостійну.

Далі я не слухав, висунувся незамітно з-поміж людей і пішов просто на стацію. Чекав цілу ніч на поїзд і ледве втиснувся до вагону. Ходім, бо вони кожної хвилини можуть прийти по тебе.

— А ти? — запитав я його вже на вулиці.

— Мені покищо нічого не грозить. Я політикою ніколи не займався, пильнував столярки, то вони не мають за що мене чіплятися. Вони кажуть, що принесли нам власть рабочих і крестян, а я належу і до тих і до тих. Тому я, так сказати, частина власти, — засміявся він. — Що думаєш робити? — запитав мене.

— Іду закордон, бо для таких „ворогів народу", як я, тут небезпечно.

— Шкода, що не будеш на моїм весіллі. Я знайшов собі гарну дівчину і женюся. Ти напевно пам'ятаєш Ганну Швед, що ходила три роки до гімназії в Луцьку. Дівчина гарна і при тому скромна і чесна.

— Пам'ятаю, вона добра дівчина. Дійсно шкода, що не буду на весіллі. Але маю надію, що на христинах буду. Бажаю тобі щастя на новій дорозі життя.

— А я тобі — щасливої дороги і скорого побачення.

* *
*

Коли німецькі війська рушили на схід на світанку 22-го червня 1941 р., я пішов слідом за ними.

П'ятого дня війни був у рідному селі. Я прийшов пізно вночі, і постукав тривожно до вікна. Вмить до вікна підбігла жіноча постать і запитала голосом повним надії: — Це ти, Петре? — Ні, це Іван, Петрів брат, — відповів я. — Я зараз відчиню, — сказала вона розпачливо.

За хвилину відчинились двері, і Ганна з голосним риданням впала мені на груди. — Рятуй його, рятуй! — залебеділа вона і затряслась від глибокого плачу. Ми ввійшли до хати. — Збудилась моя старша сестра, яка ночувала з Ганною, і засвітила світло. За хвилину з другої половини хати прибігла з криком моя молодша сестра, а за нею — батько і мати. Всі були раді і смутні. Ми не могли говорити. Жінки плакали, батько сів на лаву, а я стояв серед хати, як вкопаний. Я знав і без слів, що сталося.

Коли в хаті трохи заспокоїлось, я запитав батька: — Як це сталося?

— Вони забрали його після того, як ти втік, по їх шлюбі. Прийшли пізно вночі. Ми вже всі спали. Запитали Петра, де брат, себто ти. Він відповів, що в Луцьку. А вони кажуть: — Ходи з нами, там скажеш правду. І забрали його. Що в хаті ділялось після того, можеш собі уявити. Вона бідна билась, як риба в сітці. Жаль було дивитись на неї. На другий день їздила Ганна зі мною до Луцька, але нічого ми не довідались. Ще два рази ми їздили, також даремно. Аж за четвертим разом сказали, що Петро є в тюрмі, чекає, мовляв, суду за допомогу в утечі „ворогові народу". Позволили передавати йому їжу й одежу. Їздила вона щомісяця з передачами, і вони приймали. Та чи він діставав те все, Бог один знає. Ми не дістали ані однієї вісточки від нього за увесь той час.

— То через мене він сердешний так постраждав, — сказав я з болем, спустивши голову, як виновник.

— Ти не маєш чого собі докоряти, — говорив помалу батько. — Якби він не остеріг був тебе, було б те саме трапилось тобі, і ми мусіли б докоряти собі, що тебе не остерегли. Вина в цих проклятих порядках, де людину за ніщо арештують, мучать, убивають, де людське життя не має ніякої ціни. Вина тут долі, що нас кинула в пазурі цих диких звірів.

Після короткої наради ми вирішили, що я поїду з Ганною досвітком до Луцька шукати Петра. Може його випустили, може пощастило втекти, а може його вивезли кудись далі.

На світанку ми з Ганною виїхали возом до Луцька. Їхали бічними польовими дорогами і ніде не стрічали німців, які трималися головних шляхів. Біля дев'ятої ранку ми були в Луцьку, яких дві години після приходу німців. Коні з возом лишили на подвір'ї моєї колишньої хазяйки і пішли негайно до тюрми.

Тюрма в Луцьку була на окраїні міста, в великому мурованому будинку, що, мабуть, був колись замком. Перед будинком стояв гурт людей з хустинками біля носів, бо зсередини заносило сопухом трупів. Я знав, що це значило, і мене здавив кліщами біль за серце.

Ми почали свої розшуки від тюремної канцелярії в надії, що знайдемо якийсь акт про долю Петра. Але енкаведисти попалили всі папері перед втечею. Зате в одній з кімнат ми знайшли щось таке, що в цивілізованому світі неможливе. Ціла кімната була завалена клуночками й пакунками. Це були недоручені пакунки для в'язнів від рідних. Енкаведисти приймали ці передачі і, замість доручувати їх в'язням, скидали в цій кімнаті, одурюючи злочинно свояків в'язнів. Пакунки були порозривані, видно енкаведисти покрали кращі речі для себе. Очевидно, тих, кому були призначені ці передачі, вже не було в живих.

Коли я над цим думав, Ганна нахилилась над одним пакунком і зойкнула з болю.

— Та це ж мій пакунок для Петра з минулого тижня, — заголосила вона. — Пакувала я його з такою любов'ю, а вони, іроди, кинули в кут.

Вона підняла пакунок і вдивлялась у нього, а сльози капали на запорошений папір.

— Боже, Боже, його певно вже нема в живих, — заголосила вона знов.

— Вони могли вивезти Петра з Луцька, — сказав я, щоб її потішити, але без внутрішнього переконання.

Ми ходили від камери до камери, чи не знайдемо Петра між трупами, і всюди бачили те саме. Гори трупів з розбитими черепами, розпореними й випаленими животами, подіравленими грудьми, обрізаними вухами й носами, з потічками згуслої крови і страшними ґримасами закаменілого болю на почорнілих обличчях, що були вкриті слизом розкладу. Від часу до часу хтось пізнавав між трупами найдорожчу особу, чути було нелюдські жіночі крики, і хтось валився з ніг, як підрізане дерево.

(Закінчення на стор. 4-тій)

Вадим Лесич

ТРИПІЛЛЯ ЯКОВА ҐНІЗДОВСЬКОГО

Самостійна мистецька виставка Якова Гніздовського у відомій нюйоркській ґалерії Ворд Еґлестона (Ward Eggleston Galleries, 969 Madison Ave) — це справжня мистецька подія. Цих 24 експонати — (олійні картини, різьба, кераміка) — це живі вияви творчого зростання Гніздовського і безсумнівні мистецькі ствердження високих якостей.

Проте українська публіка (маю на думці інтеліґентську публіку) в більшості не сприймає і не розуміє творчости Гніздовського, як рівно ж багатьох інших наших (і ненаших) сучасних мистців. В чому річ? Мені здається, що діють тут: 1. Консервативний світогляд (як дехто хотів би вияскравити — дрібноміщанський), — схильний сприймати тільки реалітет довкілля і уявні форми трафаретної символіки, отже чинник психологічний наскрізної традиційности, по суті незаперечно здорової, але само-собою старосвітської і анахронічної. — 2. Освячена культурною незарадністю своєрідна національна замкнутість українського мистецького ґетта, отже ізоляція, відірваність від творчих течій у світі та врешті 3. Брак мистецького виховання наших інтеліґентських шарів, бо ані школа, ані преса, ані навіть мистецькі імпрези цього виховання їм не дали. Тому не належить обвинувачувати публіки, ані полемізувати з її смаками. Їй треба — виявити цю другу сторону медалі, — показати можливість теж іншого, від традиційного, сприймання мистецтва, яке було творене власне у такій нетрадиційній і індивідуалістичній площині.

Незалежно від правди реальної світу — існує правда мистецька. І вона не завжди мусить покриватися з правдою реальною, так, як реальний світ не покривається з світом уявним. Вони існують один від одного незалежно, але разом творять одність, таку одність, як у космічному (символічному) охопленні дає напр. земля і небо. І ці власне обрії, ця горизонтальна лінія і її рухи у взаємному відношенні до себе — це наче б начало і суть усяких творчих стилів, різних світоглядів і світосприймань.

Завдання плястичного мистецтва — не давати фотографію чи копію баченого реального образу, але подати цей образ, перепущений через фільтр душі мистця, отже у перспективі нереальних (власне мистецьких) вимірів та у індивідуальному відчутті і вияві. Навіть мистецький реалізм — це не фотографія, бо крім форми і барви предмету існує ще простір, де цей предмет умісцевлений, існує освітлення, існує кут бачення, існує психологічна атмосфера довкола предмету, існує творча душа автора — мистця. І всі ці чинники прерізно схрещені, помножені і наснажені дають основу для різних інших мистецьких стилів.

Яків Гніздовський пішов доволі несподівано не в тому напрямі, як сподівались цього його критичні спостерігачі. Його „Бройґлівські" елементи (Петро Бройґель — старший, 1525-1569), тематичні, кольоритні і рухові — десь загубилися. Світла, настроєва, дещо „Сезанівська" сепія (Павло Сезан, 1839-1906) розчленувалася і обважніла. Його ж шукальництво у причиновості зав'язків реального образу, його інтелектуалістична графічність і тематичний дотеп — дали цікаву криву, що на цій небуденній виставці показала нам оригінальну, унезалежнену одність стилю, власне стилю Гніздовського. До того ще дійшли суто українські елементи — лагідна простота декоративности і чудесна лінія праукраїнського трипільського мистецтва. Ця лінія особливо помітна у його кераміці (тарілки) та прозирає з його ліплених мініятюр. Так, як Микола Бутович і Галина Мазепа сягають корінням своєї творчости до козацько-могилянської доби (назвім її так умовно), так, як творчість обох Петрів Холодних — батька і сина позначена доглибно византинізмом княжої доби, так Гніздовський черпає свою снагу з іще дальших часово і глибших джерел — з неперевершеного Трипілля. І тому може перегукується оце ідилічно-наївне у формі і стихійно-первісне у кольорі — з „Таґітянцем" пар екселянс Павлом Ґоґеном (1848-1903).

Особливою прикметою нових творів Гніздовського є їхній погідний гумор, плястично і дискретно підкреслений у дотепній і глибокій тематиці різьб. Не менше характеристичною є їхня своєрідна легкість, якась самозрозумілість. Чи це „Танець", чи „Вовчиця", чи „Собаче задоволення". В олійних картинах мистець схоплює проблему мальованого об'єкту з гострою виразистістю філософського альхеміка. Гніздовський не малює образу об'єктивної дійсности (навіть у таких „реалістичних" — „Кукурудзах" чи „Помаранчах", — там є проблема кольору і умісцевлення, та в першу чергу — внесення елементу щоденщини, т. зв. прози, в поезію малярства; — це й є характеристичним для нашої доби в усіх мистецтвах — збагачення мистецької „мови богів" — мовою звичайної людини), — він малює проблему, яка лежить у глибині реального образу і ворушить ним, а дає це у кожночасно свіжому кольористичному вияві примітиву, так, як цю реальність — бачила б людина праприроди, не торкнута ще цивілізацією, але з Божим даром бачити вглиб. Цього роду мистецтво — це по суті своїй один з виявів символізму, але оновленого і осучасненого, який пов'язує найстаровинніше українське (Трипілля) з найновішим всесвітнім (абстракційне мистецтво). І на цій власне дорозі — було б нам найцікавіше бачити — мистецьке майбутнє Гніздовського.

Окрема сторінка — це кольори Якова Гніздовського. У них він ніколи не є трафаретним. Його кольори згущені, смілі, зчаста нові у нашій кольористиці, як от — барва глибинних надр землі, цей кольор, мабуть без однословної назви у нашій мові, який я назвав раз в одному з моїх віршів — це кольор глив'яний, або не вживані, мабуть, ніким із наших сучасних мистців — кольори блідо-, я сказав би навіть, матово-малиновий (у „Відпочиваючих вівцях"), чи попелясто-рожевасто-кремовий („Кошик з вишнями"), чи теж лагідно-солом'яний („Кукурудзяний лан"), чи незліченні відтіні мідяно-кукурудзяного кольору у „Кошику з кукурудзами". А вже згадуваний образ „Відпочиваючі вівці" — не тільки кольоритом, а й лініями, та передусім — атмосферою (також у дечому „Білий баран") — стверджує глибокий зв'язок Гніздовського з величною культурою пастирських прапредків такого далекого і водночас такого сучасного у Гніздовського — найщирішого Трипілля. Цей „трипільський клімат" так і наснажує усю виставку подихом стихії первісної природи і української пралюдини. І цю атмосферу відчули американські критики, підкреслюючи мистецьку українськість Якова Гніздовського.

Артист-маляр Антін Романчук дістав нагороду

А. Романчук: автопортрет

У звіті про образотворчу виставку з нагоди 25-річчя існування „Caravan Gallery" (132 Іст 56 вулиця в Ню Йорку), який появився в „Ню Йорк Геральд Трібюн" з 6 квітня ц. р., — зазначено що наш земляк артист-маляр Антін Романчук дістав особливу нагороду за свою картину на цій виставці. Ця картина зображує перського філософа Абдул Бага (1817-1892) на тлі орієнтального краєвиду з фіґурами. До жюрі належали Адольф Ден, Ян Дубрава і Джонатан Маршал. Виставка відкрита до 27 квітня від 3—7 год. пополудні.

Антін Романчук — це син Тита Романчука, а внук відомого західньо-українського політика професора Юліяна Романчука. Його батько — Тит Романчук був також малярем, який жив поза межами України, і тому і його син проживав в Абацїї, Швайцарії і Італії. Він народився 1898 року, вчився малярства у свого батька, а після його смерти в визначних майстрів у Швайцарії та Італії. Малював портрети І. Падаревського, Габріелля Д'Анунція та славного скрипаля Яна Кубеліка, якого діти вчилися малярства в нашого артиста. Антін Романчук, починаючи від 1930 року, виставляв свої твори на різних виставках в Італії, і його картини часто закуповувано до ґалерій та музеїв. Він виховувався коло матері, бо його батько Тит помер ще 1908 року. Та 1936 року померла і його мати.

Після смерти матері маляр Романчук виїхав до Риму, де закінчив малярські студії (1936-1939), а одночасно подорожував по Европі: Німеччина, Австрія, Чехословаччина, Угорщина, Румунія, Франція, Голляндія, Польща, Югославія, Еспанія та Англія. Під час другої світової війни мистець перебував у Відні та Берліні, де малював ілюстрації до українських часописів. („Дозвілля" та „Український Вісник"). Кінець війни застав А. Романчука в Празі, звідки він разом з дружиною втік до американської зони Німеччини. Від 1950 року він живе в ЗДА, спершу в Вашинґтоні, Д. К., пізніше в Сиракюзах в стейті Ню Йорк, а від 1952 року в Ню Йорку.

М. БУТОВИЧ ЗДОБУВ НАГОРОДУ НА КОНКУРСІ

Ню Йорк. — Відомий наш мистець Микола Бутович виграв четверту нагороду на конкурсі узорів текстильної фірми Ловенстін. До конкурсу ставало понад 150 „дісайнерів" із тисячами різноманітних проєктів, і цей факт ще тільки підкреслює перемогу нашого мистця.

МАРКЕТ УНІВЕРСИТЕТ ПРИЙНЯВ ПРОЄКТ ГЕРБА ЯКОВА ГНІЗДОВСЬКОГО

Маркет Університет у Мілвокі в стейті Висконсин, з нагоди свого 75-ліття звернувся за посередництвом проф. Р. Смаль-Стоцького до нашого мистця Я. Гніздовського виконати проєкт університетського герба. Той проєкт, оснований на мотивах старої печаті університету, прийнятий, і вже університет вживає його на своїх друках і публікаціях.

НОВІ КНИЖКИ

Требник. Частина І. Видання Української Православної Церкви в ЗДА, Ню Йорк, 1954. Стр. 254.

Події останніх десятиріч перешкодили опрацювати авторитетні переклади богослужбових текстів на живу мову, що особливо актуальне для Української Православної Церкви, яка прийняла, як богослужбову, живу мову. Требник, що його устійнила Комісія при Інституті УПЦ, кінчає дотеперішні розбіжності в текстах окремих чинів. Помітне прямування Комісії поєднати архаїзування чинів Требника (текст Петра Могили був знаний Комісії) й внесення літературної мови в переклади. Наголоси на сумнівних, щодо вимови, словах допоможуть засвоюванню правильного наголошування. У І частину Требника увійшли зокрема чини Хрещення, Сповіді й Причастя, Шлюбу, Похорону, різні моління, освячення й благословення.

І. К.

„Вісті Поштового Відділу Ресорту Фінансів ВО УНРади", ч. І., грудень 1953 р. і ч. 2-3, січень-лютий 1954 р. Мюнхен.

Видано циклостилем. Зміст першого числа більш інформативний про марки УНРади. В ч. 2-3: „Президент А. М. Лівицький", „Поштова марка, як один з видів ощаджень", В. Трембіцький „До питання українських грошових знаків" (закінчення з ч. І). Мгр. С. Онисько „Поштові марки УНРади". Інформації і сторінка для „Украіне Філателістен Фербанд": д-р Деттлер Шмідт: „У.Ф.Ф. Що він є і що він хоче". Лишається лише побажати, щоб „Вісті" незабаром перетворились в друкований український філателістичний журнал. Ми маємо журнал „Філателіст" в Ню Йорку, який виходить вже 4-ий рік. Час від часу виходить німецький журнал „Дер Украіне Філателіст", але дальший розвиток нашої одної з поважних сторінок української культури, впрост вимагає появи друком українського філателістичного журналу в Европі.

Святослав Шрамченко
Капітан-Лейтенант Фльоти.

Софія Тобілевич. Рідні Гості. „Червона Калина", Ню Йорк, 1954, ст. 46.

Ця книжечка — це передрук із львівського видання „Червоної Калини", якою вона започаткувала своє видавництво в 1920 році. „Рідні гості" С. Тобілевичевої давно вичерпані, і добре зробило видавництво, що перевидало ці спогади в 40-річчя збройного виступу Українських Січових Стрільців та з приводу недавньої смерти Авторки (жовтень 1953 р.). Д-р Н. Гірняк теплими словами згадує Софію Тобілевич, яка так вірно оцінила долю першої військової української частини, що зі зброєю в руках відновила боротьбу за українську державність. Молодше покоління має нагоду побачити, як в 1918 році дивилися на Наддніпрянщині на УСС.

„Нехай відомо вам буде, що пишуть за вами й сумують степи України, що стогнуть під копитами чужинного війська... Нехай відомо вам буде, що дожидали ми вас, рідні гості, і назустріч вам готовили вінки з квітів та колосся... І я маю глибоке переконання, що не згине добра ваша слава, що кожна крапля пролитої крови зродить леґіони месників, які повстануть на захист прав народу, во ім'я вселюдських ідей волі і братерства!"

Читаючи цю книжечку, здасться тобі, що наче вчора це було... Бачиш Тобілевичів хутір „Надію", села Маслянниківку, Іванівку, Грузьке і Єлисаветгород. Хто ж не був тоді там, той побачить хоч на короткий час Україну тих часів.

Л. Луців.

Михайло Садовський. Микола Ковальський (1885-1944). Ню Йорк — Торонто, 1954. Стор. 16.

Спільними заходами Українського Воєнно - Історичного Інституту й п. Марії Ковальської-Виковської видано брошуру про заслуженого діяча нашої політичної еміґрації після упадку Державности, Миколу Ковальського. М. Ковальський скінчив своє чесне, працьовите життя у концентраційному таборі Дахау в 1944 році, але про його смерть вдалося отримати точні дані лише в 1946 році. У книжці вміщено світлину покійного, світлину однієї з управ Українського Центрального Комітету в Польщі, що його довгі роки очолював покійний та світлину свідоцтва смерти, датовану Дахау, 28 грудня 1944 року. Коротка брошура, звичайно, не дає повного уявлення про визначну особу покійного, але вона може заохотити його приятелів списати спогади про життя й працю М. Ковальського.

І. К.

ПІДГОТОВЛЕННЯ ВЕЛИКОГО ФІЛЬМУ „МАЗЕПА"

Ідея Євгена Деслава підготувати, лянсувати і зреалізувати фільм „Мазепа" при допомозі українських науковців, техніків і артистів, головно Івана Годяка, наколи це буде можливо, викликала велике зацікавлення в З'єдинених Державах і Канаді.

Два комітети підготовлення цього фільму — один в Ню Йорку і другий в Голлівуді — будуть зорганізовані цими днями. На чолі їх стануть американці, українці, найбільш компетентні в цій справі. Комітети закінчать остаточну редакцію сценарію, ухвалять макети декорів та одягів і розпочнуть переговори з Голлівудом.

АНКЕТА

Моя стаття про українських письменників у вільному світі, поміщена в Ювілейному Альманаху „Свободи", не вичерпала вповні теми, бо і не мав я до використання відповідної бібліотеки та й наші журнали не подають постійно й систематично всіх наших книжкових появ. Я теж свідомий був цього та й просив в усіх тих авторів, яких поминув, чи теж пропустив деякі їхні твори, вибачення.

Щоб уникнути цієї неточности в майбутньому, звертаюсь із проханням до всіх українських письменників, поетів, критиків подати коротко дані про себе і свою працю у формі відповідей на такі питання:

1. Літературне прізвище (якщо це псевдонім, чи подавати теж справжнє прізвище).
2. Дата народження, чи навіть дані про свій життєвий шлях.
3. Список виданих книжок, чи теж список творів, друкованих у журналах з поданням назв цих журналів.
4. Над чим автор працює та й які в нього готові твори.
5. Якими ідеям хотів дати автор вислів у своїх мистецьких творах та й яке його мистецьке „вірую".

Ті дані дозволять повністю упорядкувати широку тему про українських письменників, які є на вигнанні.

Відповіді на цю анкету прошу слати на адресу редакції „Свободи".

Остап Тарнавський

З концертової залі

КОНЦЕРТ І. ТУРКЕВИЧ-МАРТИНЕЦЬ

П-ні І. Туркевич-Мартинець

В неділю, 28-го березня 1954 р. в залі УНДому у Вінніпеґу відбувся концерт бувшої примадонни Оперного Театру у Львові, пані Ірини Туркевич-Мартинець (ліричне сопрано) при співучасті піяністки Марти Кравців-Барабаш.

Програма концерту складалась із двох частин. В першу частину ввійшли в більшості оперові арії Маскані, Візе, Пуччіні, Масене та Мусорґського арія Парані з опери „Сорочинський Ярмарок". Друга частина обхопила народню й авторську творчість українських композиторів. На 11 пісень цієї частини аж вісім Вінніпеґ мав нагоду почути пораз перший. До найцікавіших можна віднести „Ой, сумна, сумна" Барвінського, „Тебе нема" С. Туркевич-Лук'янович, „Співа зима" Косенка, „Ой Боже, мій Боже" М. Колесси та „Коломийка" Сімовича.

Пані Ірина Туркевич-Мартинець чарувала публіку свіжістю, милозвучністю та своєрідною теплою краскою свого сопрано, що з однаковою легкістю передавав ліричний жанр її репертуару.

Вроджена музикальність, високі технічні вальори, всебічні акторські обдарування виявили перед публікою одну з маркантніших сучасних співачок, яка має за собою довготривалу славу і передове ім'я на українській сцені під час розквіту нашого театру на рідних землях.

Цей вечір був тріюмфом її співочо-акторських обдарувань, за які публіка захоплено нагороджувала її гарячими оплесками. До повного успіху вечора в великій мірі причинилася своїм акомпаніяментом відома піяністка, пані Марта Кравців-Барабаш.

КОНЦЕРТОВІ УСПІХИ РОМАНА РУДНИЦЬКОГО

Самостійний концерт, що його уладила 11-літньому піяністові Романові Рудницькому Музична Академія у Филаделфії в дні 2 квітня ц. р., був великим успіхом того хлопчини, обдарованого рідким і небуденним талантом. Цим разом, Роман Рудницький дивував і захоплював слухачів не тільки своєю феноменальною музичною пам'яттю і — як на такий вік — музичною технікою, але й композиторським хистом: він виконав свої власні „Три прелюдії", складені під впливом імпульсу, зрештою — в тайні від батьків! Заля Академії була повна по береги, так, що кількадесят осіб слухали крізь відчинені двері. На жаль, Академія, як музична школа, вважає такі концерти її внутрішніми імпрезами і не запрошує музичних рецензентів.

Однаково великий успіх мав Роман Рудницький на самостійному своєму концерті у Трентоні, що його улаштував місцевий Відділ Матірного Союзу Українок у залі Контемпорері Авдиторіюм 4 квітня ц. р. Це була одна з кращих і найбільш вдалих імпрез в Трентоні, яка стягнула м. ін. всіх місцевих любителів музики. Роман Рудницький відіграв „Дві сонати", г-моль і ц-дур, Скарлятті, Італійський Концерт — Баха, Десять Прелюдій — Шопена, Сонатину — Равеля, Сонатину — Бартока, Обрядовий Танок — Де Фая і — „Три Прелюдії" — власну композицію. Публіка кількакратно викликувала молоденького піяніста, а численні присутні американці складали особисто концертантові своє признання. М. ін. — Роман Рудницький дістав з місця запрошення виступити в радіовисильні Трентон WTTM. Він виступатиме у програмі „Youth Auditions" Трентонської Симфонічної Орхестри, — яка представляє найбільш талановитих молодих артистів-музик, вибираючи їх шляхом пробних радієвих авдицій. У випадку Романа, Комісія, що складає ті програми, відступила від цього правила, після того, як представники Трентонської Симфонічної Орхестри й Шкільні Ради почули молоденького піяніста на його концерті в Трентоні. Виступ Романа Рудницького у радіо відбудеться в неділю 25 квітня, себто в нашу Великодню неділю, в год. 1-ій в пол. Роман Рудницький гратиме Сонату Скарлятія, Прелюд Прокофієва і власний Мельодійний Прелюд.

В. М-ів.

Виступ Ольги Павлової в Маямі

З поінформованих джерел повідомляють, що відома наша співачка-сопран, п-ні Ольга Павлова, яка співала довгими роками на Бродвеї в Ню Йорку, а тепер живе в Маямі (Флорида), співатиме в середу, 21 квітня, година 7.45 ввечорі, в Бейфронт Парк Амфітеатрі (Маямі) при участі оркестри Сезара Ля Монако. П-ні Павлова, родом з Вінніпеґу, відома з виступів на українських концертах в ЗДА і Канаді.

БРАТ

(Закінчення зі стор. 3)

Грубі тюремні мури тряслись від зойків і ридань. Хіба все це можна описати?

Я вже хотів покинути цю страшну трупарню, бо боявся тої сцени, коли Ганна відкриє правду. Та Ганна не хотіла й чути про це. Ми ходили далі поміж трупами.

Тоді сталося те, чого я так боявся. Ганна пізнала Петра по рештках сорочки, яку вона колись йому передала. Вона закричала страшно і зробила раптовий рух рукою, щоб заслонити широко відкриті з болю очі. Я тільки на мить кинув оком на трупа, бо Ганна захиталась, і треба було її підхопити, щоб не впала. Та цього було мені досить, щоб той образ врився в мою пам'ять на все життя. Череп Петра був розбитий, навколо ями змішались кров і мозок, очі застигли відкриті, з виразом нелюдського болю, і дивились так жахливо.

Я виніс Ганну на подвір'я тюрми, водою привів її до свідомости і повів до воза. Вона йшла як люнатик і тільки іноді стогнала, не можучи вже плакати. Я робив заходи, щоб забрати Петрове тіло додому, але німці заборонили. Казали, що трупи є в стані повного розкладу і можуть спричинити епідемію.

Всю дорогу назад Ганна мовчала, дивилась кудись у простір і від часу до часу закривала рукою очі. Я також не говорив нічого, бо мені серце рвалось з болю від думки, що брат загинув такою страшною смертю. Вдома ми ще раз пройшли ту саму розпач, коли розказали про все домашнім.

Я зостався жити на селі. Помагав батькові вести господарство та нести важкі тягарі, наложені на селян німцями. У вільні хвилини та в дощові дні я пересиджував у братовім столярськім варстаті та вчився його ремесла. Я вважав чомусь своїм обов'язком продовжати братову працю та дбати про те, щоб його варстат не змарнувався. Спочатку руки мені не складалися до того, але помалу привикали й опановували таємницю цього ремесла. Скільки разів я клав свою руку на його пилку, долото чи струґло, мені приходило на гадку, що ще так недавно ці предмети були в його руках. Тоді мені встала перед очима страшна картина його смерти, і мені було боляче. Часом у варстаті мигнула його постать, і мені здавалося, що бачу його сірі, добрячі очі. Від цього ставало мені ще болячіше. Та я не зважав на це, а навпаки, заходив до варстату ще частіше, бо вважав свій біль від цих споминів і привидів своєю покутою. Не зважаючи на розсудливі слова батька, я не міг звільнитись від докорів сумління, що брат згинув через мене.

Незабаром Ганна привела на світ гарного, пухкенького хлопчика. Це було добре для неї, бо вона мала тепер чим зайнятись і менше плакала за Петром. Але від часу до часу їй приходило на думку, що дитина не має батька, і вона знов сумувала та плакала. Мої сестри і я потішали її, як могли, та просили її пожаліти себе вже хоч би ради дитини. Думка про дитину відвертала її увагу від минулого.

Я полюбив дитину, як свою рідну, а то тим більше, що хлопчик все більше ставав подібний до мого брата. Ми назвали його на честь батька Петрусем. Я робив для нього в варстаті всякі іграшки і бавився з ним, а часом ми обидва так пустували, що навіть Ганна сміялась, хоча вона вже давно загубила сміх.

Так минуло три роки. А тим часом совєтсько-німецький фронт знову прикотився страшною лявіною до нас. Дорогами йшли на захід втікачі із східньої України і розказували страшні речі: як горіли наші міста і села, як гинули наші люди, взяті в два вогні, як роз'ярені большевики, де тільки прийшли, всю лють за свої попередні невдачі зганяли на наших людях. Деяким пощастило дістати візок й одну шкапину, другі тягли все своє добро на візках, треті несли на плечах. Казали, що йдуть у світ за очі, щоб не бачити більш червоного диявола. Втікачі принесли на Волинь нову тривогу до тої, що вже тут була. Бо Волинь горіла пожаром, що його запалила дурна німецька голова. Палили українські села, в огні конали серед зойків невинні наші люди, а в відплату щезали тупоголові гітлерівські комісари, вилітали в повітря німецькі поїзди, щезали в лісах валки зерна, здерті німцями в наших селян.

Моє село стояло осторонь від усіх тих страхіть, і в ньому був сякий-такий спокій. Але від наближення совєтських військ воно заметушилось. Хто не хотів більше жити під большевицьким режимом, той вливався в потік утікачів, що плив на захід, або йшов у ліси до партизанів. Вдома лишалися старі і жінки з дітьми.

Одного з тих днів я вийшов до Ганни в садок, де вона сиділа з дитиною, присів біля них і сказав поважно:

— Слухай, Ганно, фронт недалеко і за тиждень-два тут будуть знов большевики. Я не можу оставатись, бо мене арештують. Я вибираюсь завтра в далекий світ — на захід. Та мене тривожить доля твоя і твоєї дитини. В такі бурхливі дні жінка з малою дитиною потребує охорони й опіки. Але під большевиками ніхто тебе не охоронить. Увірветься в село їх салдатня і може тебе скривдити. А як і сховаєшся від них, то потім може хтось донести їм, що ти Петрова жінка, і можуть тебе також забрати. Але як і не заберуть, то знаєш, яке життя тебе чекає? Правда, ти молода і гарна, то можеш вийти вдруге заміж. Але Петрова дитина дістане нерідного батька, ти матимеш нових дітей і можеш занедбати Петруся, а його нерідний батько може прямо знущатися над ним. Мені жалко його на саму думку, що така доля могла б постигнути його. А ще уяви собі, що з хлопчика можуть зробити большевицького яничара, а як ні, то нагадають йому батька, мовляв, син „ворога народу". А ти навіть будеш боятися сказати йому правду про батька. І ще скажу тобі, що на саму думку, що ти станеш дружиною кого іншого і забудеш Петра, мені стає жалко і сумно. Їдь зі мною, Ганно, ми поберемось, як захочеш. Я тобі не буду гіршим другом, як Петро, а дитина ліпшого другого батька не знайде. Це ж братова дитина. Але навіть як ти не захочеш вийти за мене — це ж бо справа любови — я бодай буду близько Петрової дитини... Що ж ти на це, Ганно?

Вона ні разу не глянула на мене, як я говорив, а колупала патичком землю. Тільки коли я скінчив, вона підвела голову, в кутиках її очей заблистіли срібні росинки, і вона сказала якось сумно:

— Хіба ж ти схочеш зі мною возитися? Ти освічений, знайдеш собі кращу, мудрішу, багатшу, а мене з дитиною кинеш на чужині. І що ж ми тоді будемо робити? Ні, краще вже тут оставатись і заглянути долі в очі.

— Ні, Ганно, присягаю, не кину я вас і заради дитини і заради тебе... Повір мені, Ганно!

— Я вірю, — сказала вона тихо, — і піду з тобою в далекий світ. Заради моєї дитини, щоб вона мала батька.

— А заради мене ні, Ганно?

У відповідь вона поклала свою голову на мої груди і прошептала ледве чутно: — О, добрий мій!

*

Ми вже чотири роки в Америці. Маємо двох синів. Петруся старшого — це братів — і Петруся молодшого — це мій і Ганнин. Живемо щасливо. Якщо в нас і трапляються які дрібні непорозуміння, то дух Петра скоро їх лагодить. Він пригадує Ганні, що я його брат, а мені пригадує, що вона його дружина. Ми стали нерозривним одним, бо Петрусь старший в'яже її з братом, а Петрусь молодший в'яже мене з нею. Її кров є в обидвох і моя є в обидвох, бо брат же був зі мною одної крови. Я вірю, що брат поглядає щасливо з того світу на наш міцний вузол, бо я зберіг те, що для нього було найдорожче.

Петрусь старший ще не знає, що його батько не живе. Він певний, що я його батько. Я не відкривав йому цієї таємниці, бо він був замалий, щоб усе зрозуміти глибше. Але за кілька днів йому сповниться 14 років, і в день народження я розкажу йому все. Це для нього буде болючий удар, я знаю, але він повинен знати, як, від кого і за що загинув його батько. Коли б я цього не зробив, то вчинив би кривду духові брата. Я розкажу йому, що голову його батька розтріскав варвар з Москви чи з Калуги, що такі ж варвари замучили отак не тисячі, а мільйони його братів, і що осталим при житті його братам так довго життя буде пеклом, поки ті варвари не щезнуть з України. Я запалю його молоде серце любов'ю до своїх страдників братів, до безталанної матері України, до правди. І навіть як я відійду, не діждавшись дня розплати, він діждеться. І я знаю, що пам'ять про батька зробить його грізним месником катів. Він буде не один, таких самих буде багато-багато.

УСЯ ЦЬОГОРІЧНА ПИСАНКА — НА ГУМАНІТАРНО-ПЕРЕСЕЛЕНЧУ АКЦІЮ ЗЛУЧЕНОГО УКРАЇНСЬКОГО АМЕРИКАНСЬКОГО ДОПОМОГОВОГО КОМІТЕТУ

UNITED UKRAINIAN AMERICAAN RELIEF COMMITTEE, P. O. BOX 1 661, PHILADELPHIA 5 PA.

Роман Кухар

ЛІТЕРАТУРНИЙ ГЕРОЙ

У своїй біографії Юлія Цезаря Плютарх приводить один характеристичний епізод. Після прочитання кількох розділів хроніки вікопомних подвигів Олександра Великого, Цезар, тоді ще губернатор римської провінції в Еспанії, поринув на хвилину в задуму і зненацька розпучливо заридав. На запит збентежених друзів Цезар відозвався: „Олександер у моєму віці завоював малощо не весь світ, а я ще не вчинив нічого, що було б гідне пам'яті".

Невмирущі чини великого попередника позбавляли честолюбного Цезаря спокою.

Для Олександра менше переконливим було вчення його виховника Арістотеля, як читання Гомерової „Іліяди". З цією епопеєю Олександер ніколи не розставався, і всі славетні діла хороброго Ахілла знав напам'ять Ахілл полонив повністю молодечу уяву майбутнього полководця своїм безприкладними геройством.

Можна б у безконечність продовжувати ґалерію державних мужів, велетнів духа й чину, яких поривав у їхніх безсмертних ділах приклад великих попередників.

Фрідріх Пруський шукав в творі Макіявеллі „Князь" інспірацій при здійснюванні своїх мілітарних і політичних плянів. Наполеона Бонапарте переслідувало ще з юних літ ненаситне бажання величности, яке пробудилося в ньому після читання Плютархового „Життя героїв". Читання Плютархової біографії Цезаря виповняло Наполеонові останні хвилини перед вирішальними битвами.

Найбільш яскравим і заразом фатальним літературним героєм, усобленням демонічних аспектів політичної стратегії, що заважив на долі людства був чи не згаданий вже „Князь" — центральна фіґура твору Макіявеллі, тієї ж назви. Не товсті філософічні томи, а лише ця непоказна книжечка була джерелом „політичної мудрости" для багатьох послідників її люциферного лжевчення, в тому числі й для Петра Кривавого, Фрідріха Пруського, Наполеона, Гітлера, Йосифа Джуґашвілі. Гітлер у своєму цинізмі не приховував, що вважає себе найкращим учнем макіявеллівського „Князя", як і другої, теж не менш прославленої книги Клявзевіца „Війна". Проте він помилявся. В тому перевершив його, безсумнівно, азіят Джуґашвілі, якому вдалося, ще за життя, зреалізувати одну за одною тези згаданих творів.

Вирішальну впливовість, у доброму чи злому напрямі, історичного чи фіктивного літературного героя на ментальність окремих індивідів, здається, достатньо доведено.

Туман історії ні трохи не притемнив п р о м е н ювання, яке діє на ґенерації від прикладових чинів великих постатей мітології, біблійного й античного світу, персонажів письменства раннього середньовіччя, як і героїв всієї літератури минулих епох аж по новітні часи. Невичерпна еманація, що струмувала віками від Персея, Язона, Геракля, Давида, св. Юрія, короля Артура, Зіґфріда, Ролянда чи наших Кирила Кожум'яки або Мстислава, як і від Робіна Гуда, Річарда — Левине Серце, Вільгельма Телля, Роберта Брюса, чи наших Богуна, Довбуша й Кармелюка — робила їх такими ж живучими персонажами в очах тодішніх читачів і ставала для них таким же самим джерелом надхнення, як і для сучасників, відділених від них віками.

Було б односторонністю обмежуватися на накресленні ролі й впливу літературного героя на формування світогляду одиниці, та ще й „вибраної". Функція літературного персонажу виповнює куди більш зрізничковані форми, захоплює куди ширші соціяльні маштаби й проникає як у складну душевну природу одиниці, так і в психологічну систему цілих національних спільнот і, врешті, всього людства.

Від стадії непорочного стану душі дитини до здефінійованого національного світогляду народів веде, в основному, неодмінний шлях концентрації на властивостях національного генія, що схоплений у зідеалізованому образі духового й фізичного репрезентанта народу.

В цьому розумінні, нпр., мітичний Одисей репрезентує богатирський побут старовинної Гелляди, Еней та Плютархові римські мужі — велич і героїку новонародженої й призначеної до панівности римської нації, ґерманський Зіґфрід і Ніцшеанська надлюдина — це явна суґестія на здогадну расову вищість німецької нації, тоді як Шекспірів Гамлет, чи Байронів Чайлд Гарольд персоніфікують англо-саксонський „гордий Альбіон".

Цікаво буде, в цьому відношенні, проаналізувати стиль московської узурпації на „духову вищість", спираючись на природі деяких характерів видатніших творів російської літератури. На мотто задуманої характеристики аж напрошується виправдане ствердження: „Росія, не осягнувши ще національної зрілости, вже ступила на кривий шлях злочину".

Які, своєю суттю, чільні характери російської літератури? В першу чергу, т. зв. „зайві люди". Ось Пушкінів Онєгін, вицвіт московської передової суспільної кляси дворянства, що, за словами самого поета „учився небагацько, і то — щонебудь і якнебудь"; все таки, отак швидко дозрівши, включається Онєгін, як не абиякий соціяльний туз, у вир товариського й інтелектуального життя; проте, знайшовши там лише духову мізерію й розклад, нашвидку пориває усі зв'язки з отаким негідним суспільством і відходить у приватне життя, залишається духовим банкрутом і ледарем.

Черговий характер — Печорін Лермонтова, людина без свободи думки й чину, зате тим більше наділена брутальними і навіть бестіяльськими властивостями, характеристичними атрибутами московської духовости всіх часів; розгублюючись у безцільних деструктивних блуканнях, Печорін нарешті докочується до тієї стадії морального занепаду, коли цинічно й вирахувано вбиває свого колишнього друга.

Шлях тієї духової порожнечі, завершений у т. зв. „обломовщині", поволі та нехибно опускається до повного нігілізму, як його відображає Базаров Турґенєва, і, з черги, розкриваються навстіж ворота для злочинів та повної декаденції героїв романів Достоєвського. Замарані премедитованими убивствами, диявольські конспіратори брудної революції, насилувачі малолітніх дітей, обтяжені темними пристрастями вбивники, епілептики й ідіоти, нігілістичні фанатики й самогубці, „святі" повії й байстрюки-деґенерати — така ґалерія представників м о с к о вської „просвіченої" духовости.

Московські „просвічені" герої вбивають із-за інтелектуальної курйозности (Раскольніков), обож із-за невиносимої пристрасти (Раґожін), посягають на власне життя, щоб заперечити існування Бога (Кірілов), чи щоб покінчити з життям, сповненим садизму та невдачі (Ставроґін), проповідують патологічне християнство (Мишкін), підготовляють політичні атентати в ім'я нечистої справи (Верховенський), ломлять моральні й соціяльні бар'єри, щоб тільки задовольнити примітивні похоті (старий Карамазов).

Іван, один із центральних героїв найбільшого твору Достоєвського „Брати Карамазови", відкидаючи всі моральні приписи, ставить себе свідомо поза межі „добра й зла". „Що таке сумління?" — питає він, і зразу дає відповідь: „Я сам його придумав, то й я вправі його знищити ... перекинувши цю перестарілу вигадку, ми ж самі стаємо богами". Іван Карамазов у своїй візії „суспільства без Бога" ставить перший крок у напрямку концепції „надлюдини"; цю ідею перехопив від Достоєвського такий же фізичний та духовий інвалід Ніцше, який не кривився з тим, що Достоєвський — один із його майстрів.

Ось ґенеза надлюдини, передана устами Кірілова із роману Достоєвського „Біси": „Постане нова людина, і все буде новим. Історію ділитимуть на два періоди, від ґорили до заперечення Бога та від заперечення Бога до фізичного перетворення землі й людини, іншими словами, до появи богоподібної людини".

В обличчі таких документальних свідчень про характер московського нищівного духа, що їх дають чільні представники російської літератури, здаються прямо блюзнірством аспірації тих же письменників на провідну ролю Росії в духовому оновленні світу.

Від „мертвих душ" російського суспільства, відтворених тонким обсерватором людської „психе" Гоголем, через н е н а в исницький світогляд московських інтелектуалістів, типово віддзеркавлений в істеричних випадах проти всього, що не московське, холєрика Бєлінського, аж до прямого втілення самого диявола деґенеративними персонажами романів Достоєвського — показана еволюція, хоча й не в конструктивному змислі, а якраз навпаки, спрямована на повну екстермінацію довкільного світу.

Нічого дивного, бо ж „чортівське зерно посіяв сатана, то й чортівський плід зійшов". Годі ждати від нащадків Івана Потворного гідніших діл від звироднілого Распутіна, годі вимагати від літератури, що займається спостеріганням зведеного на злочинні манівці життя нереального його відображення і даремно сподіватися, щоб його духові інтерпретатори, герої з тавром злочину на сумлінні, породжували шляхетніше покоління.

Історія української літератури, що тісно пов'язана з нашою національною долею, нотує чимало здвигів та падінь, але ж у цілому вона знаходиться на шляху безупинного зростання і їй певно судилося внедовзі зрівнятися з найвищими вимогами передових культур. У противенстві до російської, українську літературу завжди знаменували ідейність, висока мораль, лицарський дух та ідеали свободи й правди. Спираючись на традиційні цінності, які наш народ у віках плекав, сучасники мусять спромогтися на дальші досягнення в площині ідейности, чіткої характеризації персонажів, витончених психологічних прийомів, доцільного вжитку гомоґенної лексики та всіх технічних удосконалень. Нашим письменникам хай законом стане духова інтеґрація й національна незалежність від будь-яких духових течій, які, в один час модні, а згодом старіються, залишаючи на опанованих собою жертвах посмак епіґонства. Хай їм просвітлює в першу чергу культ не слова, але дії, і вже найвищий час, щоб їхню зброю, ліричну методу, — заступити епічною, а деструктивну техніку — аналітичною.

У відміну від модного сьогодні в літературі західнього світу скептичного й софістичного героя, універсально-премудрого, обвантаженого всім балястом доби кризи й духової декаденції, герой українського сучасного літературного твору має бути носієм ідеї одної, скристалізованої, величної, а не тисяч дрібних взаємосуперечних. Нехай він і нагадуватиме Кирила Кожум'яку, „Мстислава, що Редедю поконав", чи Галайду, але тим краще передасть цупкий, здоровий та самобутній дух українськоï стихії.

Характер нашого часу настоює на видвиганні геройських елементів; дозріваюча нація в поході до переможного завершення свого історичного змагання мусить отримати монументальний твір, з якого промовлятиме до неї центральний національний герой нового зразку, втілення сучасної оновленої української мілітантної духовости, здетермінований у своїй цілеспрямованості, заприсяжений своїй ідеї й переконаний у її правильності та переможності, кристалево-чистий у своїх засобах, з магнетичними властивостями дійсного провідника й достатньою силою, щоб повести за собою народні маси до кінцевої мети. Чини такої постаті постійні, не фраґменти, вирвані із пасивної дійсности, її мова — ляконічна, продумана, речева й доцільна, зразку радше суворих, скупих на слова плютархових героїв, як цвітистої патетики, хоча б персонажу Яновського, Шахая; її світогляд — не тяжіння до краси й мистецтва, впарі з інтелектуальним розщепленням, а конечність чину, що його нестримно диктує недоля народу.

Від сучасного українського письменника в немалій мірі залежатиме, чи близьке майбутнє знайде в лавах українського визвольного руху героя типу Юрія Переможця в хрестоносному поході проти сатани.

ЯК ПІДПИСУВАТИСЬ?

(Закінчення зі стор. 2)

ка не має ні одного твору автора в українській мові. Придержуючись прийнятого ключа транслітерації, каталогізатор може привертати рідну форму прізвищ тих українських авторів, що їх вписали як російських чи інших.

Повертаючись до статті п. Я. Падоха, вважаю, що нам не слід ще більше ускладнювати і так вже складну справу транскрипції наших прізвищ, дбаючи більше про „оригінальну вимову" наших прізвищ, ніж про їх „оригінальний правопис". Це було б звичайне собі змінювання прізвищ. Автор статті сам стверджує, що „американські іміґранти, які в своїй рідній мові вживають латинської азбуки, і ті мають важкі проблеми, зв'язані з вимовою своїх прізвищ у цім краю". Що більше, загальна американська практика питати, як ця чи інша особа пише своє прізвище, потверджує, що тут немає якогось єдиного ключа від вимови до цілком правильного написання прізвища і навпаки. Це теж нікого не дивує, коли зважити, скільки рас і мов тут схрещується, ані теж нікого не турбує.

Тож менше журімся тим, чи хтось має клопіт із вимовою наших прізвищ, а більше дбаймо про те, щоб не перекручували в письмі не лише наших прізвищ, але українських назв взагалі. Написане лишається і раз воно зафіксоване — не так легко вже його змінити. Хіба не треба пригадувати, як нам тяжко впровадити форми наших рідних назв у чужих виданнях на місце раніше прийнятих чужих форм. Цього стану не поправимо, якщо далі в нас пануватиме хаос у транскрипції наших прізвищ та назв взагалі, особливо в працях інформативного характеру та в пресі.

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

Дітройт, Міш.

Переселенче віче...

В неділю 11 квітня 1954 року оновлений Відділ ЗУАДКомітету на стейт Мішіґен, влаштував в Дітройті віче для обговорення і підготування нової переселенчої акції на підставі нового іміґраційного закону.

Віче відкрив керівник оновленого Відділу ЗУАДК-у д-р А. Вусик, насвітлюючи коротко історію і значення Дітройтського Допомогового Комітету, який 1945 р. злучився з Филаделфійським в один ЗУАДК. Плоди десятилітньої праці ЗУАДК, самі вказують на те, яке велике значення у західнім світі має ЗУАДК. Переходячи до справи нових ашурансів, д-р Вусик коротко пояснив як і де їх виповняють.

Покликаний на голову віча п. В. Довгань, який має доручення завірювати тут нові ашуранси, видвигнув вагу переселенчої роботи.

Д-р В. Ґалан, екзекутивний директор ЗУАДК, що прибув з Филаделфії на це віче в своїй вичерпуючій доповіді на тему: „Українські скитальці і новий іміґраційний закон" обговорив і пояснив не тільки всі тонкості нового іміґраційного закону, але й вказав, яке величезне значення має цей закон для решти скитальців на европейському континенті, які в великій надії ожидають спасіння від американських українців. Якраз ЗУАДК має той великий привілей і можливість переселити знову декілька тисяч скитальців з Европи, але американські українці повинні включитися в ту акцію і дати спонсорів на ашуранси ЗУАДК. Лише триста ашурансів з Дітройту потрібно ЗУАДК-ові, з того Дітройту, який так багато причинився до попереднього переселення індивідуального, чи колективів, як Капеля Бандуристів.

В своїй ядерній мові д-р Ґалан представив прекрасні картини з десятилітньої успішної праці ЗУАДК-у, світове значення цієї установи для української справи і українського народу та накреслив пляни праці ЗУАДК-у на майбутнє. Не тільки пожвавити допомогову акцію для тих, що останутъ в Европі, а й розбудувати суспільну службу тут, в Америці, для українських інвалідів, непрацездатних та всіх що попали в нужду. Та не тільки матеріяльна допомога потрібна, бо і правна допомога грає тепер величезну ролю і треба охоронити наших іміґрантів перед витратами непотрібними і безцільними, які руйнують їх дорібок.

На вічу схвалено таку резолюцію:

„Ми, що зібралися на віче для обговорення переселенчої акції за законом 1953 р., враховуючи велику роботу ЗУАДК в справі переселення українців-скитальців, маючи на увазі, що переведення переселенчої акції вимагає ще великих коштів, звертаємося з закликом до всіх, у кого б'ється українське серце, вступати в члени ЗУАДК, та піддержувати успішно огранізовану збіркову акцію ЗУАДК".

Вічевик

Загальні Збори Обласної Управи ОДВУ

Дня 21 березня ц .р. відбулися Заг. Збори Обласної Управи стейту Мішіґен, на яких були заступлені всі Відділи ОДВУ, УЗХ і організації МУН. Були це треті з черги збори від часу постання Обласної Управи.

Діяльність Відділів ОДВУ і УЗХ в Дітройті до другої світової війни була велика і відносилась до всіх ділянок українського життя. ОДВУ і УЗХ були дуже часто ініціяторами різних праць в цілі несення помочі для нашої „старої" батьківщини, як і для новоприбраної — Америки. Відділи ОДВУ і УЗХ ніколи не числили своїх членів на великі сотки, однак нераз десятки членів, дійсно відданих справі патріотів, робили, як на ті часи, надзвичайні діла. Возьмімо, напр., 24 Відділ ОДВУ, який вислав на культ.-освітні, допомогові й інші цілі на рідних землях в короткому часі свойого існування понад сім тисяч долярів. Що є нинішня наша жертвенність в порівнянні з тамтою?

Друга світова війна була некорисна для діяльности тих організацій, але в повоєнних літах так ОДВУ як і УЗХ поставили свою діяльність знову на належну висоту, беруть всебічну участь в громадському житті і багато організацій цінить високо співпрацю з ними.

Тому три роки створено Обласну Управу, в якій є заступлені всі братні організації і від того часу діяльність організацій щороку більше пожвавлюється Обл. Управа не тільки координує цілу роботу, надає їй належного напрямку, вказує цілі, але також сама в своєму обсягу діяння виконує намічені праці. В цьогорічному звіті уступаючої Управи чули ми, що вона в звітовому році влаштувала свято в честь сл. п. С. Петлюри і Є. Коновальця, пікнік-зустріч з канадійськими українцями, Маланчин вечір, за її ініціятивою відбулися в Дітройті в місяці грудні 1953 р. два політичні віча, районова конференція для Дітройту, Клівленду і Шікаґо, відчит проф. Івана Розгона про перші зустрічі з членами ОУН на східних землях України в роках 1941-2-3. Обл. Управа причинилась, що братні організації зложили поважні датки на розбудову власної преси, визвольний фонд і інші. Загальні Збори прийняли до відома звіт Обл. Управи в справі приготувань до свята з нагоди 25-літнього ювілею ОУН. Обл. Управа, згідно з вказівками Центральної Управи ОДВУ, запросила всі організації в Дітройті до співпраці в святочному комітеті, і праця поступає успішно наперед.

На новий діловий рік обрано таку нову Управу: Є. Зубальський — голова (потретє), А. Левкут — містоголова, М. Семеґен — рек. секр., Р. Юшкевич — орг. референт, С. Білий — культ.-освітній, В. Дяків — фін. секретар, М. Горин — касир, М. Квятковська — реф. жіночих справ, І. Білоус — пресовий реф., С. Левкут — суспільно-політичний реф.; С. Семеґен і Т. Мойсюк — суспільна опіка, М. Дякун, І. Лотоцький, П. Семеґен — референти молоді. Головою Контрольної Комісії вибраний Василь Білинський.

Нова Управа разом з делеґатами намітила плян праці на літній сезон, ухвалила резолюції в різних справах і рішила вислати привіти до організацій і поодиноких осіб з нагоди політичних подій і 25-ліття ОУН.

ІБ.

Клівленд, Огайо

Збори Відділів УНС.

Дня 28 березня 1954 року о годині 3-тій пополудні в залі У. Н. Дому відбулися **Збори Всіх Відділів У. Н. С.** Стейту Огайо.

Заступниця голови УНС пані Г. Жеребняк, відкриваючи збори, привітала присутніх в імені Гол. Уряду УНС. Вона з'ясувала коротко справу зборів, а це відсвяткування 60-літнього Ювілею УНС. Дальше ведення зборів передала Гол. Радному п. Д. Шмаґалові. П. Д. Шмаґала привітав присутніх і покликав на секретаря зборів п. С. Морозовича. Перевірено всі заступлені 18 відділів. Деякі відділи не могли вислати своїх представників з виправданих причин, однак участь в святкуванню будуть брати. П. Д. Шмаґала прочитав присутнім порядок нарад: Святкування 60-літнього ювілею У. Н. Союзу, організування нових членів до У. Н. Союзу, та передконвенційні проєкти.

По досить живій і речевій дискусії над першою точкою, всі одноголосно заявили, щоб відсвяткувати 60-літній ювілей У. Н. Союзу. Вибрано Ювілейний Комітет у складі: пані Г. Жеребняк, М. Бобечко, С. Паливода, О. Олінкевич, Д. Шмаґала, О. Малицький, С. Морозович і Н. Марцінюк. До того всі фін. секретарі входять до Комітету.

П. Д. Шмаґала з'ясував справу організування нових членів, пригадав присутнім, що на 22-й Конвенції ми обіцяли зорганізувати до слідуючої Конвенції сімдесять п'ять тисяч членів. Квота до цеї пори ще не досягнена. Часу вже осталося не багато, однак, при щирій праці, ще можна дещо осягнути. Всі присутні погодились попрацювати до слідуючої Конвенції в організованню нових членів.

Точка третя: Делеґати на 23-ту Конвенцію забирали слово і висказували проєкти, які будуть своєчасно проголошені.

С. Морозович, секретар зборів.

СТРАСНИЙ ТИЖДЕНЬ В ЕСПАНІЇ

(Закінчення зі стор. 3)

вони на вулиці, але далеко краще при Божому Гробі, під час адорації перед Найсвятішими Тайнами. Колись мужчини в ці дні накидали на себе довгі чорні пелерини.

Від ночі Страсного Четверга до ночі Великої П'ятниці — час процесійних походів вулицями міст і сіл. В цих процесіях обов'язково беруть участь духовенство, бурґомістри і війти з своїми урядовцями та радними, братства, військо, поліція тощо.

Несуть хрести, хоругви, кольорові лямпади, свічки. Вірні несуть на раменах фігури Христа, Божої Матері, а часом, звичайно у великих містах, фігури цілих страстей Христових. Всі фігури освітлені тисячами свічок та лямпад. Коло кожної фігури йде почесна сторожа міської чи державної поліції, військо з крісами, що, на знак Божого перемир'я, цівки рушниць опускають вниз.

Вірні в цих страсних процесіях часом відмовляють спільні молитви, часом співають псальми. Іноді в цих процесіях бере участь оркестра, граючи спеціяльні еспанські похоронні марші, а частіше такі оркестри складаються тільки з тамборів, що сумовито й настроєво вибивають такт похоронного кроку.

Братства йдуть у походах организовано. Часто вони несуть на своїх раменах хрести такі тяжкі, що дійсно треба під ними вгинатися. Йдуть босі покутники — „пенітенсіяріос", волочуть на босих ногах тяжкі ланцюги. Такі форми жертви Богові й добровільної покути еспанський нарід практикує ще й донині. В часі великодньо-страсних процесій покутники вбирають на себе волосінниці, закриваючи голову високими гостроконечастими каптурами з двома вирізами на очі.

Під час процесій жінки з бальконів домів чи стоячи на вулиці, в хвилині, коли до них підходять фігури, співають сольо кантату в честь Христа, чи Його Матері, що називається „саєта". Саєти присвячені мукам Христа чи оплакуванню страждань Сина Матір'ю Божою. Під час співу „саєти" процесія здержується коло співачки, а коли вона закінчить спів, оплескують її. Мелодії й слова „саєт" дуже старі, тяжкі до співу й їх вже мало хто вміє співати. Найбільше консервуються вони в Басконії, в частині Катальонії і Севіллі.

Севіллянська „Семана Санта", з своїми процесіями та старими звичаями відома в цілому світі. На севіллянські святкування „Семани Санта", вже від давніх віків приїздить багато закордонних гостей. Їх навіть не могли заборонити комуністи під час еспанської визвольної війни в роках 1936-1939.

Немає сумніву, що наша душа не все сприймає з релігійности еспанського народу. Часом вона навіть гостро протестує, коли побачить, що носії фігури ставлять її на вулиці, а самі йдуть у коршму на „чато", на чарку вина. Але такі випадки сьогодні також дуже рідкі, і назагал страснотижневі процесії викликають глибоке релігійне почування в нашій душі, бо вони таки навіяні старим еспанським містицизмом.

Мадрид, у квітні 1954 Р. Б.

Читайте українські книжки і газети, бо часте читання веде до просвіти а просвіта — це сила!

З Театру

Ще про „Чай у Пана Прем'єра"

Комедія на три дії Богдана Нижанківського і Зенона Тарнавського.

Український Театр у Филаделфії 28 березня ц. р. запросив всіх тих, що люблять театр, на „Чай у пана прем'єра".

Так називається сценічне видовище Б. Нижанківського і З. Тарнавського, яке вони охристили комедією. Це, щоправда, не чистої води сучасна комедія, скажімо, на взір знаменитих французьких комедій таких авторів, як Донне, Трістан, Бернард чи інших, у „Чаю" це — здебільша сатира, а я додав би: суспільно-політична сатира.

„Чай" приготовили на спілку два автори. В цьому немає нічого дивного, бо не одна знаменита комедія вийшла з-під пера двох — маю на думці хоч би відомих українській публіці Арнольда і Баха „Мужчина з минулим".

Богдан Нижанківський — не „гомо новус" в цьому відношенні, а Зенона Тарнавського, як драматурга, ми вже пізнали в часі найкращого розквіту „Заграви", яка саме тоді ставила його п'єсу „Тарас Шевченко". З цієї точки погляду можуть бути певні рефлексії щодо спілки Нижанківський-Тарнавський, бо вони успосібленням особистим і творчим дещо інші. А проте, може це й добре для твору.

„Чай у пана прем'єра" написаний наскрізь модерно. В цьому поєднанні два важливі театральні елементи — реальне з уявним („Я приніс вам маленький подарунок. Він у наплечнику. Я навіть не знаю, що реквізитор туди поклав").

Діялог повний дотепу („Любов, як содова вода. Спочатку немає нічого, а потім пускає бульки"), хоч під оглядом технічним не завжди рівний, чого не можна надолужити навіть темпом гри, хіба що цю справу врятував би режисерський олівець, щоб рівномірно розложити експресію слова і динаміку діялогу.

Б. Нижанківський і З. Тарнавський, хоч психологи до певної міри і театрознавці, підходять до театру із заложення, як автор „Несподіванки", що її свого часу ставив сл. п. В. Блавацький — що „маґнетична сила і популярність театру полягає, правдоподібно, на факті, що оглядання сценічних творів не є нічим іншим, як метом ока на самого себе". А проте вони мають маленькі недотягнення щодо самої композиційної логіки.

Нібито мехіканська атмосфера комедії „не виходить" і не „вийшла б", навіть якби кожний виступав у мехіканськім „сомбреро". Наречений Люни, Приск хоч який був ґалантний, все ж таки був нашим кавалером, а не міхіканським „кавалєро", чи Аполінарій, що з своїм „пробка навалила" не міг нагадувати якогось Дон-Аполінаро. Доцільнішим було б перенести дію на властивий терен, тобто туди, де вона дійсно має місце, і тоді можна було б ще використати сатиру на засміченість мови навіть тих людей, „що репрезентують".

Прем'єр екзильного уряду на самому початку, за порадою свого слуги Йосипа, подає прізвища авторів, може й не дуже то потрібно, що зрештою завважує Йосип, бо каже: „Це надруковано на афішах". Інша справа, якщо б автори були приявні на прем'єрі і їх представляли б публіці — хто зна, чи після цього не вибухли б спонтанні оплески, що з місця розігріло б як виконавців, так і публіку.

Після цього прем'єр представляє дійові особи, і хоч це при наявності програмок можна також уважати зайвим — все ж таки це було дуже оригінально і не менше ефектовно.

Щодо самих ролей.

Я. Пінот-Рудакевич у ролі прем'єра, не зважаючи на те, що був зв'язаний текстом, виявив свої сценічні вальори, створюючи тип недолугого старого прем'єра.

Клавдія, сестра прем'єра у виконанні М. Степової-Карп'як, від початку до кінця провадила свою ролю у видержаному тоні, до якого підійшла з правдивим акторським відчуттям і хистом.

Люна, дочка прем'єра Е. Дичко-Блавацька, створила тип претензійної дочки прем'єра та екзальтованої студентки.

Аполінарій — Є. Левицький, з уваги на те, що мав найбільшу і чи не найскладнішу ролю, місцями „плавав". Все ж таки найтрудніше місце в своїй ролі монолог-експозе подав доволі цікаво.

Приск, наречений Люни В. Карп'як, був добрим партнером Е. Дичко-Блавацької, а в оповіданнях про Коралеві Острови — дуже милим.

Віра Левицька в ролі прем'єрової ще раз блиснула своїм великим та всестороннім сценічним талантом. Цим разом виступила вона в характерній, але складній ролі з питомим їй темпераментом, хоч не зашкодило б їй в деяких моментах навіть ще більше посилити темпо гри.

Йосип — слуга, у виконанні В. Шашаровського, це була одна з його кращих креацій. Не гіршим він вийшов і як постановник, цікавим і оригінальним задумом будуючи цілий шерег відважних ситуацій і мізансцен, хоч хто зна, чи ґротескова форма у цьому випадку не підходила б краще.

Сценічне оформлення В. Клеха, хоч скромне, але помітна в ньому помисловість, хоч би взяти до уваги великий годинник на задньому плані, зображений у формі голови козака з вусами.

Назагал „Чай у пана прем'єра" — це модерна комедія-сатира, яка своєю формою може не доходити до широких мас глядача, натомість для знавців театру є, при всіх її недоліках, правдивим ароматним часм, хоч для деяких тільки „липовим".

Ярослав Климовський.

Вистава, яка припала всім до вподоби

Виступ Нюйоркської Театральної Групи з Йосипом Гіряком у Филаделфії.

Филаделфійська театральна публіка майже з тугою ждала на заповіджену виставу „Пошились у дурні в Америці" Театральної Групи з Ню Йорку. Головна причина — це довір'я до нашого найвизначнішого актора і режисера на еміґрації, Йосипа Гірняка, і пам'ять про його неперевершений останній виступ у Филаделфії із виставою „Мини Мазайла" геніяльного письменника і мученика за українську правду, Миколи Куліша.

Ця наша театральна публіка знає добре вартість і вагу мистецтва, і тому так високо цінить і з такою вдячністю ставиться до праці двох невтомних діячів українського театрального мистецтва, Йосипа Гірняка і його дружини Олімпії Добровольської, які не лише показують своє високе мистецтво, але теж і виховали театральну молодь, якою можна пописатись. Та й важність відповідального керівництва нашого театрального життя підкреслили ще й у Филаделфії останні театральні події. Ні сатира на таборове життя в поставі молодої групи акторів, ні теж остання прем'єра комедії, яку ізза невикінчености не прийняв був до постанови покійний Володимир Блавацький, дораджуючи авторам краще достосувати її до вимог сцени, — не могли вдоволити нашої публіки. Ще й останній виступ групи ревелерсів зовсім підірвав довір'я до різного роду самочинних виступів, які лиш використовують нашу публіку. І тому ще більше актуальною і конечною виявилась проблема відповідального керівництва нашого театрального життя. Безперечно, повну запоруку такої мистецької відповідальности дає Йосип Гірняк і Олімпія Добровольська і тому то виставу з їх виступом очікувала Филаделфія нетерпеливо.

Ця перерібка відомої комедії Кропивницького, що її пристосував до американського побуту Іван Керницький, увійшла у репертуар Театральної Групи в Ню Йорку ще перед чотирма роками, та й мені вже довелось писати про неї у „Свободі" ще 20 квітня 1950 року. Тоді ще існувала Театральна Студія і ця вистава була включена теж у плян програмового навчання після Ґольдонієвої „Мірандоліни", напевно з наміром пристосування ґротескового оформлення для побутової народної комедії.

Сьогодні ця чи не найбільш багата в „театральне" наша п'єса витримала вже пробу років. Керницький зумів пристосувати її до наших американських обставин, не лише не зменшуючи повної сценічної живости дії, але й збагативши її актуальними дотепами. Перерібка Керницького побудована на актуальному питанні „старої й нової" іміґрації і ця тема потрактована письменником так погідно і щиросердечно, що не лише не викликає ніякого застереження, але, навпаки, збуджує приємний успіх і навіть переконує.

Вистава йде за старим зразком у ґротесковій зарисовці. Режисер Олімпія Добровольська відома із своєї солідности в постанові, і тому кожна її вистава вповні викінчена.

Та не зважаючи на всі вальори комедії, її великий успіх у Филаделфії треба приписати перш за все нашому незрівняному Йосипові Гірнякові. Це просто розкіш дивитись на цього актора і подивляти все багатство його мистецького вміння. У ролю замериканізованого містера Кукси Гірняк „вжився". Він не лише грає, він живе цим новим персонажем з нового нашого побуту, та й він не лише створює знаменитий зовнішній образ, але теж дає повну психологічну зарисовку хитрунця. Його кожний рух, кожне слово — це доказ майстра, дотеп у його подачі — це спонука до щирого і глибокого сміху. Публіка була захоплена цим нашим великим актором і вона дала цьому вияв підчас вистави.

Дранкою був Микола Ґерус. Це безперечно найкращий здобуток Театральної Студії. Він тримався на висоті поруч свого маестра та й в дуетах був добрим партнером. Танково-співацький дует в другій дії — це велике акторське досягнення Ґеруса, а у виставі це беззаперечно найкраща сцена.

З давніх студійців у п'єсі Лідія Крушельницька, якої безпосередність на сцені переходить у рутину та й Володимир Змій, якому приділено не надто відповідну ролю. З нього кращий характеристичний актор. Пані Крушельницька була безперечно найкращою голосово між виконавцями.

Василик був надто опанований і сне „впав" добре у темпо. Знову ж Осінчук був жвавий і рухливий; в його ґротесковому танку кілька оригінальних і добре опанованих характеристичних рухів.

Дуже приємною появою на сцені є Люба Яцушко. Шуган опановує дикцію, ба навіть панує над своїм молодим живим темпераментом на сцені. З нього напевно вдасться нашим мистцям виховати доброго аманта.

Лисякові декорації доповнюють ґротеску. Музичний супровід був у руках панів Перфецького, Гірняка, Цісика, Гуменного і товаришів.

Виставу прийняла филаделфійська громада із захопленням. Один із наших театролюбів, лікар із давньої еміґрації таки відкрито сказав, що це найкраща вистава, яку він бачив у ЗДА. А він відвідує кожну імпрезу.

Зрозуміла річ, що це теж ознака смаку публіки. Наша публіка хоче легкої непроблематичної вистави, але під одним застереженням, що це буде високо-мистецька вистава. І тому вистава „Пошились у дурні в Америці" здобула у нашої публіки повне признання та й ще раз підтвердила, що для добра нашого театрального мистецтва та й для загального громадського добра конечне, щоб провід нашого театрального й імпрезового життя спочив у відповідальних висококвaліфікованих руках. На щастя, в нас це можливо, бо маємо відповідальних мистецьких діячів.

(от)

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ УНС

НЮ ГЕЙВЕН, КОНН. — Т-во „Любов" відд. 370 повідомляє, що місячні збори відбудуться в суботу, 24-го квітня в церковній залі 127 Park St., о год. 7-ій веч. Проситься всіх членів бути присутніми з огляду на важність справ та вплати вкладок. — С. Стасюк, предс.; В. Колесняк, кас.; В. Гіна, секр.

ГАРТФОРД, КОНН. — Збори відд. 277 відбудуться в неділю, 25-го квітня, о год. 3-ій попол., в клюбі на Whitmore St. В програмі зборів остаточне ухвалення поправок до статуту каси хворих, побажання членів на Конвенцію УНС і справа ювілейного свята УНС. Проситься членів конче прийти. — Управа.

● **Жительку Ізраїлю**, Рут Гакоген федеральний суд у Брукліні засудив на однорічну в'язницю за спробу привезти до ЗДА 943 карати діямантів вартости 104,655 долярів. Її арештовано в лютому цього року, і вона заявляла, що „хтось" в Англії дав їй 100 долярів, щоб вона привезла пакунок і діяманти до ЗДА.

● **Американка Марґарет Зенґер**, якої не хотіли впустити до Японії під час війни, промовляла дві години в японському парляменті, рекомендуючи завести в Японії контролю народин, як єдиний доцільний засіб проти надміру його розросту населення, яке зростає щороку пересічно на 1,000,000 осіб і нараховує вже 87 мільйонів душ. Арґументи пані Зенґер, запрошеної японським парляментом, як фахівця у проблемах популяції, зустріли прихильні оцінки.

● **У місті Кюмберленд** в стейті Мериленд, внаслідок „війни" між молочарнями, ціна за літру молока впала до 15 центів. Раніше там платили за ґальон молока один долар, а тепер тільки 59 центів.

● **В Буенос Айресі** арештовано текстильного промисловця Равля Лямуралію, що належав до змовників, які хотіли вбити президента Хуана Д. Перона. Також арештовано шістьох старшин, але в тюрмі затримано тільки лейтенанта Клявдія Меху.

ЧИТАЙТЕ НАЙСТАРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК „СВОБОДУ"

Посмертна Згадка

АНДРІЙ БУСЬКО, член Б-ва св. Івана Хрестителя, відд. 270 УНСоюзу в Джерзі Ситі, Н. Дж., помер 16-го квітня в 59 році життя. Покійний родився в селі Вирбиця, пов. Рава Руська, Зах. Україна. До УН Союзу вступив в 1919 р. Полишив у великім смутку дружину Софію, 3 доньки Катерину, Анну, Ірину, 3 синів Стефана, Андрія, Павла, 2 зятів і 6 внуків. Похорон відбувся 20. квітня з пох. заведення І. Ковальчика до української католицької церкви св. ап. Петра і Павла, а відтак на цвинтар Holy Cross, Jersey City. — В. П. П.!

М. Баран, секр.

ТАРЗАН, ч. 3266. Все або ніщо

Коли лева загнали знову до його печери, а Тарзан повернувся до рідоку, сурми втишили юрбу.

Переможців цих змагань озброїли і вислали на арену, де їх поділено на дві рівні частини. Члени Тарзанової партії носили білі стьожки, а іншої партії — чорні.

— А це що? — запитав Тарзан. — Ми змагаємося, приятелю, — відповів Рондар, — поки всі білі або всі чорні не згинуть!